

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Moralis Expositionis In Beatum Iob Liber Quartvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

labuntur; quia nimirum vitia virtutum specie palliata, blanda quidem superficie inchoant, sed apera nos contrarietate perturbant. Bene autem dicitur: [*Condixerant enim sibi, ut pariter venientes visitarent eum.*] Vitia quippe sibi sub virtutum prætextu condicunt; quia sunt quedam vitia, quæ adversum nos inter se quadam convenientia conjunguntur, sicut superbia & ira, remissio & timor. Vicina namque est ira superbiæ, & remissio timori. Condicendo ergo veniunt, quæ contra nos sibi ex quadam pravitate cognitione sociantur. Sed si ærumnam nostræ captivitatis agnoscimus, si ex amore æternæ patriæ in intimis dolemus, vitia, quæ malè lætis surrepunt, bene tristibus prævalere non possunt. Unde & bene subditur: [*Cumque elevassent procul oculos suos, non agnoverunt eum.*] Afflictos enim nos vitia minimè cognoscunt: quia triste cor mox ut pulsaverint, reprobata resiliunt; & quæ nos lætos quasi noverant, quia penetrabant, mœrentes cognoscere nequeunt, quia ipso nostro rigore franguntur. Sed antiquus hostis, quò in eis fortiter deprehendi se conspiciat, eò illa sub virtutum imagine altius abscondit. Unde & subditur: [*Et exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum in calum, & sederunt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus.*] Signatur enim pietas per ploratum, discretio per scissionem vestium, affectus operum per pulverem capitum, humilitas per scissionem. Aliquando enim pium quid hostis insidians simulat, ut ad crudelitatis terminum deducat; sicut est, cum plesti per disciplinam culpam prohibet, quatenus quæ hic non reprimatur, igne gehennæ feriat. Aliquando discretionis imaginem oculis objicit, ut ad indiscretionis laqueos perducatur; sicut est, cum impulsu ejus pro infirmitate nobis plus alimentorum quasi discretè concedimus, sed indiscretè contra nos bella carnis excitamus. Aliquando affectum simulat bonorum operum, sed per hunc inquietudinem irrogat laborum; sicut est, cum

A quis quiescere non valet, & quasi de otio judicari timet. Aliquando imaginem humilitatis ostentat, ut affectum utilitatis subtrahat; sicut est, cum quosdam, plusquam sunt, infirmos atque inutiles sibi metipsis asserit, ut dum se nimis indignos considerant, res, in quibus prodesse proximis poterant, ministrare pertimescant. Sed hæc vitia, quæ sub virtutum specie antiquus hostis occultat, valde subtiliter manus compunctionis examinat. Qui enim veraciter intus dolet, quæ agenda foris, quæve non agenda sint, fortiter prævidet. Si enim novis compunctionis in intimis afficit, omnis strepitus pravæ suggestionis obmutescit. Unde & sequitur: [*Et nemo loquebatur ei verbum: videbans enim dolorem ejus esse vehementem.*] Si enim cor veraciter dolet, linguam contra nos vitia non habent. Nam cum plene vita rectitudinis queritur, supervacua suggestio pravitate obturatur. Sæpe autem si forti nos studio contra vitiorum incentiva stringimus, ipsa etiam vitia ad usum virtutis immutamus. Nonnullos namque ira possidet: sed hanc, dum rationi subjiciunt, in sancti zeli ministerium vertunt. Nonnullos superbia erigit: sed dum divinæ formidini animum inclinant, hanc ad defensionem justitiæ in vocem liberæ auctoritatis immutant. Nonnullos fortitudo carnis illecebrat: sed dum exercendis piis operibus corpus subdunt, unde iniquitatis stimulos passi sunt, inde pietatis lucra mercantur. Unde & bene idem beatus Job post multa certamina hostiam pro amicis immolat. Quos enim per contentionem diu hostes pertulit, quandoque per sacrificium cives reddit: quia dum vitiosas quasque cogitationes subigendo in virtutes vertimus, tentationum adversa studia per intentionis hostiam, quasi ad amica corda permutamus. Hæc nos in tribus voluminibus tripliciter differuisse sufficiat. In ipso namque operis hujus exordio velut in molem nascituræ arboris linguæ radicem fiximus: ut expositionis ramos postmodum, prout singula expetunt loca, producamus.

S AN C T I G R E G O R I I
M O R A L I S E X P O S I T I O N I S
I N B E A T V M I O B
L I B E R Q V A R T V S.

CAPUT PRIMUM.

* al. diffidunt. ex la-menci in vocabulario. * al. diffident. Eccli. 7.

QUI textum considerat, & sensum sacrae locutionis ignorat, non tam se cruditione instruit, quam ambiguitate confundit; quia nonnumquam sibi litteræ verba contradicunt: sed dum à semetipsis per contrarietatem * diffident, lectorem ad intelligentiam veritatis mittunt. Quid enim est quòd Salomon ait: *Melius est comedere & bibere:* & non longè post subjicit: *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivij?* Cur luctum convivio prætulit, qui prius esum potumque laudavit? Si enim per electionem bonum est comedere & bibere, proculdubio melius esse debet ad domum gaudij, quam ad domum lamenti properare. Hinc est, quòd iterum dicit: *Latare juvenis in adolescentia tua.* Et paulò post adjunxit: *Adolescentia & voluptas vana sunt.* Quid est hoc, quòd vel prius reprehendenda præcipit, vel post, præcepta re-

Eccli. 22. b

A prendit: nisi quòd ipsis litteræ verbis innuit, ut qui difficultatem exterius patitur, veritatis intelligentiam consideret, quam sequatur? quæ nimirum veritatis intelligentia cum per cordis humilitatem queritur, assiduitate legendi penetratur. Sicut enim ignotorum hominum facies cernimus, & corda nescimus, sed si familiari eis locutione conjungimur, usu colloquij eorum etiam cogitationes indagamus: ita cum in sacro eloquio sola historia aspicitur, nihil aliud, quam facies videtur; sed si huic assiduo usu conjungimur, ejus nimirum mentem quasi ex colloquutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex aliis colligimus, facilè in ejus verbis agnoscimus, aliud esse quòd intimat, aliud quòd sonant. Tantò autem quisque notitiæ illius extraneus redditur, quantò in sola ejus superficie ligatur. Sequitur:

Quod hac verba secundum litteram accipienda non sunt.

CAPUT II.

Ecce enim, quod beatus Job diei suo maledixisse describitur dicens: [Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo.]

* al. si superficialis hifloria. * al. modus.

* si superficialitenuis historia attenditur, quid his verbis reprehensibilis invenitur? Quis autem nesciat, diem in quo natus est, nequaquam tunc stare potuisse? * Motus quippe est temporis, ut statum non habeat mansionis. Quia enim per ventura tendit ad esse, semper ex prateritis festinat non esse. Cur ergo vir tantum malediceret rei, quam nequaquam subsistere non ignoraret? Sed fortasse aliquis dicat, quod ex eo pondus virtutis ejus aspicitur: quia tribulatione commotus, illi rei maledictum irrogat, quae constat quod minime subsistat. Sed hoc citius perfecta ratio destruit; quia si subsisteret res cui malediceret, perniciosum maledictum intulit: si autem non subsisteret, otiosum. Quisquis verò ejus spiritu plenus est, qui ait: Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, rationem reddent de eo in die iudicij: ita otiosa admittere, sicut etiam perniciosa formidat. Cui adhuc sententia adjungitur: [Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, & non sit in recordatione, & non illustretur lumine: obsecrent eum tenebrae & umbrae mortis, occupet eum caligo, & involvetur amaritudine. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus: sit nox illa solitaria, nec laude digna; expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis aurorae.] Dies qui clapsus cursu temporis scitur, cur verti in tenebras dicitur? Et cum constaret quia non subsisteret, cur optatur ut eum umbrae mortis obsecrent? Vel quem diem caligo occupet, quem implicatio amaritudinis non involvit? Aut quam noctem tenebrosus turbo possideat, quam nullus status tenet? Aut quomodo optatur fieri solitaria, quae transeundo jam fuerat nulla? Aut lucem quomodo expectet, quae & sensu caret. & in proprio statu non permanet? Quibus adhuc verbis subjicit:

Mat. 12. it.

Quod quantum apud nos valet aqua baptismatis, tantum apud veteres valet vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus sacrificium, vel pro Hebraeis circumcisionis mysterium.

CAPUT III.

Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perij? Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens steterem, & somno meo requiescerem. Numquid si egressus ex utero statim periisset, retributionis meritum ex hac ipsa perditione susciperet? Numquid aeterna requie abortivi perfruuntur? Quisquis enim regenerationis unda non solvitur, reatus primi vinculis ligatus tenetur. Quod verò apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificij, vel pro his qui ex Abraham stirpe prodierant, mysterium circumcisionis. Nam quia unusquisque cum primi parentis culpa concipitur, Propheta testatur, dicens: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Et quia is, quem salutis unda non diluit, originalis culpae supplicia non amittit, aperte per semetipsam Veritas perhibet, dicens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non habebit vitam aeternam. Quid est ergo, quod in vulva se mortuum fuisse desiderat, & potuisset se quiescere ejusdem mortis beneficiis sperat, dum constet,

De conf. dist. 4. c. 5. Quod natum

Es. 30. a

Joan. 3. a

A quod nequaquam cum requies vitae susciperet, si à reatu illum originalis culpae nequaquam divinae cognitionis sacramenta liberassent? Qui adhuc cum quibus requiescere potuisset, adjungit dicens: [Cum regibus & consilibus terrae, qui adfiscant sibi solitudines.] Quis ignoret, quod reges terrae ac consules eò à solitudine longè sunt, quod innumeris obloquentium cuneis constipantur? Vel quàm difficile hi ad requiem tendunt, qui tam duris rationum multiplicium nexibus astringuntur? Scriptura teste, quae ait: Iudicium durissimum his qui sapientia praesunt fiet. Unde in Evangelio Veritas dicit: Cui multum datum est, multum quaretur ab eo. Qui adhuc quos in eadem requie socios habuisset, innuat dicens: [Aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento.] Rarum valde est, ut qui aurum possident, ad requiem tendant, dum per semetipsam Veritas dicat: Difficile, qui pecunias habent, intrabunt in regnum caelorum. Nam qui hic multiplicandis divitiis inhiant, quae alterius vitae gaudia sperant? Quod tamen, ut Redemptor noster valde rarum, & ex solo divino miraculo evenire posse monstraret: Apud homines, inquit, hoc impossibile est, apud Deum autem possible omnia sunt. Quia igitur verba haec in superficie à ratione discordant, ipsa jam littera indicat, quod in eis sanctus vir juxta litteram nihil dicat. Sed si prius in sacro eloquio alia maledicta discutimus, hoc quod beati Job ore prolatum est, subtilius indagamus. Quid est enim, quod David, qui retribuendis sibi mala non reddidit, cum Saul & Jonathas bello occumberent, Gelboë montibus maledixit, dicens: Montes Gelboë, nec ros nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abiecitus est clypeus forium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo?

B Rarum valde est, ut qui aurum possident, ad requiem tendant, dum per semetipsam Veritas dicat: Difficile, qui pecunias habent, intrabunt in regnum caelorum. Nam qui hic multiplicandis divitiis inhiant, quae alterius vitae gaudia sperant? Quod tamen, ut Redemptor noster valde rarum, & ex solo divino miraculo evenire posse monstraret: Apud homines, inquit, hoc impossibile est, apud Deum autem possible omnia sunt. Quia igitur verba haec in superficie à ratione discordant, ipsa jam littera indicat, quod in eis sanctus vir juxta litteram nihil dicat. Sed si prius in sacro eloquio alia maledicta discutimus, hoc quod beati Job ore prolatum est, subtilius indagamus. Quid est enim, quod David, qui retribuendis sibi mala non reddidit, cum Saul & Jonathas bello occumberent, Gelboë montibus maledixit, dicens: Montes Gelboë, nec ros nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abiecitus est clypeus forium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo?

Quid sit quod Jeremias dixit: Maledictus vir, qui dixit patri meo, Natus est tibi masculus.

CAPUT IV.

Quid est quod Jeremias, cum praedicationem quam cerneret audientium difficultate praepediti, maledixit dicens: Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus? Quid ergo montes Gelboë, Saul moriente deliquerunt, quatenus in eos nec ros, nec pluvia caderet, & ab omni eos viriditatis germine sententiae sermo ficcaret? Sed quia Gelboë interpretatur decursus, per Saul autem unctum & mortuum, mors nostri mediatoris exprimitur: non immerito per Gelboë montes, superba Judaeorum corda signantur, quae dum in hujus mundi desiderijs defluunt, in Christi, id est uncti, se morte mischerunt. Et quia in eis unctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni gratia roresiccantur. De quibus & benedicitur: Ut agri primitiarum esse non possint. Superbae quippe Hebraeorum mentes primitivos fructus non ferunt: quia in Redemptoris adventu ex parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei sequi noluerunt. Sancta namque Ecclesia in primitiis suis multitudine gentium fecundata, vix in mundi fine Judaeos, quos invenerit, suscipit: & extrema colligens, eos quasi reliquias frugum ponit. De quibus nimirum reliquiis Isaias dicit: Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquiae salvae fient. Possunt tamen idcirco Gelboë montes ore Prophetae maledici, ut dum fructus exarcescente terra non oritur, possessores terrae sterilitatis damno feriantur, * quamvis ipsi maledictionis sententiam acciperent, qui apud se mortem regis suscipere iniquitate sua exigente meruissent. Sed quid est, quod à Propheta maledictionis sententiam vir ille suscipit, qui nativitatem illius patri nuntiavit? Hoc nimirum tantò intrinsicè majori mysterio plenum

Jer. 20. c.

Isai. 40. e

sec. lxx.

Rom. 9.

d

* al. quae

tenus.

est, quāto intrinsecus humana ratione vacuum. Nam si quid exterius rationabile fortasse sonuisset, nequaquam nos ad studium interioris intellectus accenderet. Eō ergo nobis pleniū aliquid intus innuit, quōd foris rationabile nihil ostendit. Si enim ex matris suā utero hoc in mundo Propheta affligendus prodiit, nativitatē ejus nunciū quid deliquit? Sed quid persona Propheta fluctuantis, nisi per pœnā meritum veniens humani generis mutabilitas designatur? Et quid per patrem illius, nisi iste, de quo nascimur, mundus exprimitur? Et quis est ille vir, qui nativitatē nostrā patri annuntiat, nisi antiquus hostis? Qui cū nos in cogitationibus fluctuare considerat, malorum mentes, qui ex auctoritate hujus mundi præminent, ad persuasionem nostrā deceptionis instigat. Cumque nos agere infirma conspexerit, ea quasi fortia favoribus extollit, & quōd sit natus masculus loqui-

tur, cū corruptores veritatis per mendacium nos extirpasse gratulatur. Patri ergo masculum natum denunciatur, quādo huic mundo eum, quem persuaferit factum innocentie corruptorem demonstrat. Nam cū cuilibet peccanti atque superbienti dicitur: Fecisti sicut vir: quid aliud, quā natus masculus in mundo perhibetur? Jure itaque vir, qui masculum natum nunciat, maledicitur: quia ipso ejus nuncio reprobū gaudium nostrī corruptoris indicatur. His ergo Scripturā sacre maledictionibus discimus, quid apud beatum Job in voce maledictionis inquiramus, ne quem Deus post vulnera & verbera remunerat, lector verba ejus redarguere non intelligens præsumat. Quia igitur utcumque hæc, quæ in præfatione fuerant exquirenda, distinguimus, verba jam historie discentes exequamur.

CAP. III.

Post hæc aperuit Job os suum, & maledixit diei suo, & locutus est: *Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras: non requirat eum Deus de super, & non illustret lumine. Obscurent eum tenebra & umbra mortis: occupet eum caligo, & involvatur amaritudine. Noctem illam tenebrosus turbo possideat: non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria, nec laude digna: maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan. Obte-
nebreantur stella caligine eius: expectet lucem, & non videat, nec orulum surgentis aurora: quia non conclusit ostia ventris qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii? Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem cum regibus & consulibus terra, qui edificant sibi solitudines: aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento: aut sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem. Ibi impii cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt fessi robore. Et quondam vinciti pariter sine molestia, non audierunt vocem exaltoris. Parvus & magnus ibi sunt, & servus liber à domino suo. Quare misero data est lux, & vita his qui in amaritudine anime sunt? Qui expectant mortem, & non venit: quasi effodientes thesaurum: gaudentque vehementer cū invenerunt sepulcrum: Viro, cuius abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris. Antequam comedam, suspiro, & quasi inundantes aque, sic rugitus meus: quia timor quem timebam, evenit mihi, & quod verebar, accidit. Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi? Et venit super me indignatio.*

Iob istis verbis non maledixisse sentiendum.

CAPUT V.

Post hæc aperuit Job os suum, & maledixit diei suo, dicens: *Pereat dies in qua natus sum.* Non est neglectè discernendum, quōd dicitur, *Aperuit os suum.* Scriptura enim sacra ex his quæ tenuiter præmittit, reverenter expectanda indicat, quæ subjungit. Sicut enim clausa vascula quid intus habeant ignoramus, aperto verò ore vasculorum quid intrinsecus contineatur agnoscimus; ita sanctorum corda, quæ clauso ore occulta sunt, aperto ore deteguntur: & cū cogitationes detegunt, os aperire referuntur, ut intenta mente quasi apertis vasculis quid intus contineant, festinemus cognoscere, ac nosmetipsos eorum intimo odore recreare. Unde & sublimia præcepta Domino in monte dicturo præmittitur: *Aperiens os suum dixit,* quamvis illic & hoc accipi debeat, quia tunc os suum in præceptis aperuit, in quibus dudum aperuerat ora Prophetarum. Valde autem solerter intuentum est quōd dicitur: *[Post hæc,]* ut nimirum rei virtus quæ agitur, veraciter ex tempore sentiat. Prius enim vastitas rerum, extinctio pignorum, dolor vulnerum, persuasio conjugis, adventus amicorum describitur, qui scidisse vestes, exclamantesque flevisse, pulvere capita conspersisse, & diu confidentes in terra tacuisse memorantur, ac deinde subjungitur: *[Post hæc aperuit Job os suum, &*

maledixit diei suo:] ut ipso videlicet narrationis ordine perpendatur, quia nequaquam maledictum per impatientiam protulit, qui ad maledictionis vocem amicis adhuc tacentibus erupit. Si enim ira motus malediceret, auditio damno substantiæ, cognita morte filiorum, eum proculdubio ad maledictionem dolor excitaret. Sed tunc quid dixerit audivimus. Ait namque: *Domini dedit, Dominus abstulit.* Rursum: Si ira motus malediceret, falem percussus in corpore, vel malè suafus à conjugē, maledictum inferre potuisset. Sed quid tunc respondit agnovimus. Ait namque: *Locuta es quasi una ex stultis mulieribus. Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?* Post hæc verò describitur, quia amici veniunt, flent, confident, tacent: moxque subjungitur hoc, quōd diei suo maledixisse perhibetur. Nimis itaque incongruum est ut suspicemur, eum nullo instigante, nullo pulsante, ex impatientia ad vocem maledictionis erumpere, quem nimirum novimus inter damna rerum mortemque filiorum, inter vulnera corporis, inter verba malè suadentis uxoris, magna creatori præconia humili mente reddidisse. Patrefecit ergo qua mente hæc quietus dixerit, qui tot Dei laudes etiam percussus enarravit. Neque enim postmodum non percussus superbere potuit, quem & in percussione dolor humilem ostendit. Sed cū certò novimus, quōd maledictum sacra Scriptura prohibet; cur rectè aliquando fieri dicimus, quod verari eodem sacro eloquio non ignoramus?

Quibus

Quibus modis Scriptura proferat maledictum.

CAPUT VI.

24.9.3. c. **SCIENDUM** verò est, quòd Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat, aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio iustitiæ, aliter livore vindictæ. Maledictum quippe iustitiæ iudicio, ipsi primo homini peccanti prolatum est, cum audivit: *Maledicta terra in opere tuo.* Maledictum iudicio iustitiæ profertur, cum ad Abraham dicitur: *Maledicam maledicentibus tibi.* Rursum quia maledictum non iudicio iustitiæ, sed livore vindictæ promitur, voce Pauli Apostoli prædicantis admonemur, qui ait: *Benedicite, & nolite maledicere:* Et rursum: *Neque maledici regnum Dei possid. bunt.* Deus ergo maledicere dicitur, & tamen maledicere homo prohibetur; quia quod homo agit malitia vindictæ, Deus non facit nisi examine & virtute iustitiæ. Cum ergo sancti viri maledictionis sententiam profertur, non ad hanc ex voto ultionis, sed ex * iustitia examinis erumpunt. Intus enim subtile Dei iudicium aspiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoscunt: & eò in maledicto non peccant, quòd ab interno iudicio non discordant. Hinc est quòd Petrus in offerentem sibi pecunias Simonem, sententiam maledictionis intorsit, dicens: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Qui enim non ait, Est; sed sit: non indicativo, sed optativo modo se hæc dixisse signavit. Hinc Elias duobus quinquagenariis ad se venientibus dixit: *Si homo Dei sum, descendat ignis de caelo, & consumat vos.* Quorum utrumque sententia quanta * severitatis ratione convaluit, terminus causa monstravit. Nam & Simon aeterna perditione interit, & duos quinquagenarios deluper veniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur, qua mente maledictionis sententia promitur. Cum enim & maledicentis innocentia permanet, & tamen eum, qui maledicitur, usque ad interitum maledictio absorbet, ex utriusque partis fine colligitur, quia ab uno & intimo iudice in reum sententia sumpta jaculatur. Igitur si subtiliter beati Job verba pensamus, non est ejus maledictio ex malitia delinquentis, sed ex recitudine iudicis: non est ira commoti, sed doctrina tranquillii. Qui enim tam recta maledicens intulit, non perturbationis vitio succubuit, sed doctrinæ magisterium impendit. Vidit quippe amicos cum clamore flere, vidit vestes scindere, vidit pulvere capita conspergere, vidit consideratione suæ percussione obmutescere; & vir sanctus inspexit, quia hi, qui prospera temporalia requirebant, ex comparatione mentis propriæ eum temporali fractum adversitate crediderant. Perspexit quòd transitoria afflictione percussum desperatè non fereant, nisi ipsi desperatam mentem ab spe incolumitatis internæ subtraherent: & dum crumpit foras in vocem doloris, vulneratis intus ostendit virtutem medicaminis, dicens:

Quòd mutabilitatem huius transitorie vite, in qua nati sumus, sanctus quisque perire desiderat.

CAPUT VII.

Pereat dies, in qua natus sum. Quid enim debet per diem nativitatis, nisi omne hoc tempus nostræ mortalitatis intelligi? quòd quamdiu nos in hac nostræ mutabilitatis corruptione retinet, aternitatis nobis incommutabilitas non apparet. Qui igitur diem jam aternitatis videt, agrè diem suæ mortalitatis sustinet. Et notandum, quia non ait: Pereat dies, in qua conditus sum: sed pereat dies, in qua natus sum. In die quippe iustitiæ homo est

S. Greg. Tom. I.

A conditus, sed jam in tempore culpæ natus. Adam enim conditus, sed Cain primus est natus. Quid est ergo diei nativitatis maledicere, nisi apertè dicere: Dies mutabilitatis pereat, & lumen aternitatis erumpat? Sed quia perire duobus modis dicere solemus: aliter enim perire dicimus, quando aliquid optamus ut non sit; & aliter perire dicimus, quando optamus ut malè sit. Per hoc, quòd de hoc die subditur: *[Obscuret eum caligo, & involvatur amaritudine:]* liquidò ostenditur, quia dies iste non ita ut non sit, sed ita perire optatur, ut malè sit. Involvi enim amaritudine non potest, quòd omnino perditum penitus non est. Hoc autem tempus nostræ mutabilitatis non quandoque ita periturum, id est, transitarium est, ut malè sit, sed ut penitus non sit, Angelo in sacro eloquio attestante, qui ait: *Per viventem in secula, quia tempus jam non erit.* *Apo. 10*
Nam etsi Propheta dicit: *Erit tempus eorum in aeternum;* quia per momenta tempus deficit, nomine temporis eorum defectum vocavit, ostendens quòd sine fine omnimodo defectu deficiunt hi, qui à visionis intimæ consolatione separantur. Quia ergo nostræ mortalitatis hoc tempus non ita ut malè sit, sed ita perit ut non sit; quarendum est, quid sit quòd non ita ut non sit, sed ita perire optatur, ut malè sit. Humana enim anima, seu angelicus spiritus ita immortalis est; ut mori possit: ita mortalitatis, ut mori non possit. Nam beatè vivere, sive per vitium, sive per supplicium perdit. Essentialiter autem vivere, neque per vitium, neque per supplicium amittit. A qualitate enim vivendi deficit, sed omnino subsistendi interitum nec moriens sentit. Ut ergo breviter dixerim, & immortaliter mortalis est, & mortaliter immortalis.

Quòd antiquus hostis, dies interpretatur, qui promittens, Eritis dii, quasi transfigurans se in angelum lucis, humano generi peccatum tentando persuasit.

CAPUT VIII.

DUM igitur dies ut pereat optatur, & paulò post involvendus amaritudine dicitur; quem credamus, quòd vir sanctus diei nomine exprimere voluit, nisi apostatam spiritum, qui in vivendi essentia etiam moriendo subsistit? Quem perditio vitæ non subtrahit, quia in aeterno dolore positum, servando mors immortalis extinguit. Qui jam à beatitudinis gloria dejectus, adhuc optatur ut pereat, ut videlicet retrusus dignis suppliciis, etiam tentandi licentiam amittat.

Quòd per diem dilectio peccati, per noctem vero cecitas mentis possit intelligi.

CAPUT IX.

IS nimirum diem se exhibet, quia per prospera incipit, sed in noctis tenebras semper definit, quia ad adversa perducit. Diem namque se ostendebat, cum diceret: *In quacunque die comederitis ex eo,* *Gen. 3. a*
aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii. Sed noctem intulit, cum ad mortalitatis tenebras perduxit. Dies itaque est illata promissio meliorum, sed nox est exhibita ipsa experientia calamitatum. Antiquus hostis dies est per naturam bene conditus: sed nox est, per meritum ad tenebras delapsus. Dies est, cum pollicendo bona, humanis aspectibus lucis se angelum simulat, Paulo attestante qui ait: *Ipse enim i. Cor. 11.*
satanas transfiguratur se in angelum lucis: sed nox est, cum mentes consentientium erroris tenebris obscurat. Vir ergo sanctus in dolore proprio causam totius humani generis deffens, & nihil speciale omnimodo in speciali vulnere cogitans, reducat ad animum originem culpæ, & consideratione iustitiæ, dolorem temperet pœnæ. Videat humanum genus unde & quòd cecidit, & dicat: *[Pereat dies in qua na-*

G

rus sum & nox in qua delictum est, Conceptus est homo] Ac si aperte dicat: Pereat spes ab apostata angelo illata, qui diem se simulans ex promissione divinitatis emicuit; sed noctem se exhibens, lucem nobis nostræ immortalitatis obscuravit. Pereat antiquus hostis, qui lucem promissionis ostendit, sed peccati tenebras contulit. Qui quasi diem se blandiendo innotuit, sed usque ad tenebrosam noctem ex impressa cordis cæcitate perduxit. Sequitur: [*Dies ille vertatur in tenebras.*] Quasi lucet dies ista mentibus hominum, cum pravitate eius persuasio prospera creditur, & qualis sit intrinsecus non videtur. Sed cum iniquitas illius, sicut est, agnoscitur, dies falsæ promissionis quasi quibusdam ante iudicis nostri oculos tenebris obscuratur, quia videlicet qualis est ex merito, talis perspicitur in blandimento. In tenebras ergo dies vertitur, quando adversa intelligimus, etiam quæ prospera suadendo pollicetur. In tenebras dies vertitur, quando antiquus hostis qualis est sapiens, talis à nobis perspicitur etiam sub blandimentis latens; ne fictis prosperitatibus quasi ex diei lumine illudat, & veris miseris ad peccati tenebras pertrahat. Sequitur: [*Non requirat eum Deus de super, & non illustret lumine.*] Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cum voluit, per incarnationis suæ mysterium etiam perditam bona reparavit. Duas verò ad intelligendum se creaturas fecerat, angelicam videlicet, & humanam: utramque verò superbia percussit, atque ab statu ingenitæ rectitudinis fregit. Sed una tegmen carnis habuit, alia verò nihil infirmum de carne gestavit. Angelus namque solummodo spiritus, homo verò & spiritus est & caro. Misertus ergo creator ut redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ ex infirmitate aliquid constar habuisse; & eò amplius debuit apostatam angelum repellere, quò cum à persistendi fortitudine corrui, nihil infirmum ex carne gestavit. Unde recte Psalmista, cum misertum Redemptorem hominibus diceret, ipsam quoque causam misericordie expressit, dicens:

Quòd ideo misertus est homini, quia cum caro esset ex infirmitate peccavit.

CAPUT X.

ET memoratus est, quia caro sunt. Ac si diceret: Quòd eorum infirma vidit, eò districtè culpas punire noluit. Est adhuc aliud, quo & perditus homo reparari debuit, & superbiens spiritus reparari non possit: quia nimirum angelus suâ malitiâ cecidit, hominem verò aliena prostravit. Quia ergo humanum genus ad lucem pœnitentiæ Redemptoris adventu reducitur, apostata verò angelus ad restorationis lucem nulla spe veniæ, nulla conversionis remendatione revocatur; dicatur rectè: [*Non requirat eum Deus de super, & non illustret lumine.*] Ac si aperte diceretur: Quia ipse tenebras intulit, toleret sine fine quod fecit; nec unquam lumen pristini status recipiat, quia hoc etiam non suavis amisit. Sequitur: [*Obscurent eum tenebra & umbra mortis.*] Per umbram mortis, oblivio debet intelligi: quia sicut mors interimit vitam, ita oblivio extinguit memoriam. Quia ergo apostata angelus æternæ oblivioni traditur, umbra mortis obscuratur. Dicatur igitur: *Obscurent eum tenebra & umbra mortis:* id est, sic eum erroris sui cæcitas obruat, ut nequaquam ulterius ad lucem pœnitentiæ per divini respectus memoriam resurgat. Sequitur: [*Occupet eum caligo, & involvatur amaritudine.*] Antiquus hostis nequitie suæ vinculis atrictus, aliud est quod nunc patitur, aliud quod in fine patietur. Quia enim à lucis intimæ ordine cecidit, nunc semetipsum intrinsecus erroris caligine confundit. Sed post hoc

amaritudine involvitur; quia ex merito spontanea caliginis, æterno gehennæ tormento cruciatur. Dicatur ergo: Is qui serenitatem lucis intimæ perdidit, quid est quod ante extremum supplicium tolerat? [*Occupet eum caligo.*] Subjungatur etiam, quæ illum pœna subsequens etiam sine termino devastat: [*Involvatur amaritudine.*] Omne quippe quod involutum est, finem suum quasi nusquam indicat; quia sicut non ostendit quò incipit, ita non detegit quò desinit. Involvi ergo amaritudine antiquus hostis dicitur, quia superbie eius supplicia non solum omnimoda, sed etiam infinita præparantur. Quæ videlicet ejus pœna tunc initium accipit, cum districtus ad extremum iudicium iudex venit. Unde bene subditur:

B *Quid per annum, diem, mensemque intelligatur, & quid item sit annum Domini placabilem predicari.*

CAPUT XI.

Noctem illam tenebrosam turbo possideat.] Scriptum quippe est: *Deus manifeste veniet, Deus nosset, & non silebit. Ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida.* Tenebrosus ergo turbo hanc noctem possidet, quia apostatam spiritum à conspectu districti iudicis ad æterna supplicia, pavenda illa tempestas rapit. Turbine ergo nox ista possidetur, quia superbia ejus cæcitas districta animadversione percutitur. Sequitur: [*Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.*] Annum prædicationem supernæ gratiæ non inconvenienter accipimus: quia sicut in anno congestis diebus tempus perficitur, ita in superna gratia virtutum multiplex vita compleitur. Potest per annum etiam multitudo intelligi redemptorum: quia sicut ex dierum multitudine annus ducitur, ita ex collectione bonorum omnium, illa electorum innumerabilis universitas expletur. Hunc namque annum perfectæ multitudinis Isaias prædicat, dicens: *Spiritus Domini super me, eò quod unxerit me: ad annunciandum mansuetis misi me, ut mederer contritis corde, & predicarem captivis indulgentiam, & clavis apertionem, ut predicarem annum placabilem Domini.* Annum enim placabilis Domini prædicatur, cum futura plebs fidelium veritatis lumine illustranda prædicatur. Quid verò per dies, nisi singulæ quæque electorum mentes: quid per menses, nisi multiplicatæ eorum Ecclesiæ, quæ unam catholicam faciunt, designatur? Illa ergo nox non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus; quia antiquus hostis superbia suæ tenebris pressus, adventum quidem Redemptoris conspexit, sed nequaquam ad veniam cum electis redit. Hinc enim scriptum est: *Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.*

Quòd Christus non Angelus, sed homo factus est: hoc enim fieri debuit, quod redemit.

CAPUT XII.

IDCIRCO namque Redemptor noster non Angelus, sed homo factus est, quia hoc proculdubio fieri debuit, quod redemit; ut & perditum angelum non apprehendendo desereret, & hominem in semetipso apprehendendo repararet. Possunt etiam dies hi, qui in interna luce permanent, Angelici spiritus: menses autem, eorum ordines & dignitates intelligi. Singuli enim quique spiritus, quia lucet, dies sunt. Sed quia certis quibusdam dignitatibus distinguuntur, ut alij Throni, alij Dominationes, alij Principatus, alij Potestates sint; pro hac ipsa distributione agminum, menses vocantur. Sed quia antiquus hostis nequaquam ad meritum lucis, nequaquam ad ordinem superiorum agmi-

num reducitur; nec in diebus anni, nec in mensibus numeratur. Sic quippe illum perpetratae cecitas superbiae gravat, ut ultra ad illa claritatis intimae superna agmina non redeat. Nequaquam jam stantibus lucis dignitatibus admiscetur, quia tenebrarum suarum merito semper ad ima deprimitur. Qui quia ab illa patriae caelestis frequentia exors in perpetuum permanet, rectè adhuc subjungitur:

[*Sit nox illa solitaria, neclande digna*] Nox illa

* al. di-
stric-
tio-
ne.

solitaria efficitur, quia * distinctione perpetua à frequentia patriae supernae separatur. Quod tamen intelligi & aliter potest, ut videlicet hominem, quem sibi focium ad perditionem fecerat, amittat; & solus cum suo corpore hostis pereat, dum multos quos destruxerat, Redemptoris gratia reformat. Solitaria ergo nox efficitur, cum sublati eis

qui electi sunt, solus hostis antiquus aeternis gehennae ignibus mancipatur. Bene autem dicitur: [*Nec laude digna*] Cum enim humanum genus erroris tenebris pressum, deos lapides crederet, per hoc quod idolis serviebat, quid aliud quam seductoris sui facta laudabat? Vnde per Apostolum Paulum bene dicitur: *Scimus, quia nihil est idolum: sed quae*

1. Cor. 8.

immolant Gentes, demoniis immolant. Qui ergo idolorum venerationi substrati sunt, quid aliud quam noctis tenebras laudaverunt? Sed ecce jam cernimus, quia nox illa non esse laude digna cognoscitur, cum jam à redempto humano genere idolorum venerationi reprobat: & nox solitaria relinquatur, quia cum damnato apostata spiritu ad tormenta non itur. Sequitur: [*Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan.*] In translatione veteri ita non dicitur; sed, Maledicant eam, qui maledixit diei, qui captus est grandem cetum.

Quibus verbis aperte ostenditur, quod à sancto viro in fine mundi ventura antichristi perditio praevideatur. Malignus namque spiritus, qui per meritum nox est, diem se in mundi fine simulat, cum se quasi Deum hominibus ostentat, cum claritatem sibi divinitatis fallaciter tribuit, & se supra omne quod Deus vel dicitur, vel colitur, extollit. Noctem igitur maledicit, qui maledicit diem: quia ille nunc ejus malitiam destruit, qui illustratione adventus sui tunc etiam potentiam ejus fortitudinis extinguet. Vnde & bene subjungitur: [*Qui captus est grandem cetum.*] Hujus enim ceti fortitudo in aquis capitur: quia antiqui hostis veritas baptismi sacramento superatur. Sed quod in translatione veteri de auctore omnium dicitur, hoc in translatione hac, quae ad nos ex Hebraeo est Arabicoque sermone derivata, de electis ejus Angelis memoratur. De his namque dicitur:

Quod sancti Angeli diabolo quia divinitatem homini promiserit, exprobrant, quorum potestati substratus, & adprobandum electos excitatur, & religatur ne exstinguat infirmos.

CAPUT XIII.

Maledicant ei, qui maledicunt diei.] Diem se quippe iste superbiens spiritus ostentare etiam angelicis potestatibus voluit, cum se super ceteros quasi in potentia divinitatis extollens, tot post se ad interitum legiones traxit. Sed hi nimirum, qui in auctore suo humili corde persisterunt, cum errori ejus noctem inesse conspicerent, diem claritatis illius de semetipsis humilia sentiendo caleaverunt: qui nunc nobis doli ejus tenebras indicant, & quam sit illius despicienda ficta claritas, demonstrant. Dicitur ergo de tenebrosa nocte, quae humanae infirmitatis oculos claudit: [*Maledicant ei, qui maledicunt diei,*] id est, illi electi spiritus erroris ejus tenebras damnandas denunciant, qui magnitudinem claritatis illius jam ab exordio fictam vident. Bene autem subditur: [*Qui parati sunt suscitare*]

S. Greg. Tom. I.

A Leviathan.] Leviathan quippe interpretatus dicitur additamentum eorum. Quorum scilicet, nisi hominum? Rectè autem additamentum eorum dicitur, quia postquam primam culpam mala suggestionem intulit, hanc quotidie augere gravioribus persuasionibus non desistit. Vel certè per exprobrationem Leviathan vocatus est, id est, additamentum hominum dictus. Eos namque in paradiso immortales reperit; sed divinitatem immortalibus promittendo, quasi eis aliquid ultra quam erant, se addere spondit. Sed dum blandè non habita se daturum perhibuit, callidè & habita subtrahit. Unde & eundem Leviathan ita Propheta describit dicens: *Super Leviathan serpentem ve-*

1. Jai. 27.

tem, super Leviathan serpentem tortuosum. Leviathan quippe iste in eo quod se addere homini spondit, tortuosus ad eum sinibus irrepsit; quia dum falsè impossibilia promisit, verè & possibile sustulit. Quarendum verò nobis est, cur qui serpentem dixerat, tortuosum illico subjungens, interposuit vectem: nisi fortè quod in serpentis tortitudine fluxa mollities, in vecte autem est duritiae rigiditas. Ut ergo hunc & durum signaret, & mollem; & vectem nominat, & serpentem. Durus quippe est per malitiam, mollis per blandimenta. Vectis ergo dicitur, quia usque ad necem percutit: serpens autem, quia se per insidias molliter infundit. Sed hunc Leviathan electi Angelorum spiritus nunc in puteo abyssi clausum premunt. Unde

12.

scriptum est: *Vidi Angelum descendentem de caelo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua: & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille, & misit eum in abyssum.* Quem tamen in mundi fine ad aperta certamina revocant, & totum contra nos in suis viribus relaxant. Unde & illic rursus scriptum est: *Cum completi fuerint mille anni, solvetur satanas.* Ille enim apostata angelus, qui ita conditus fuerat, ut angelorum ceteris legionibus emineret, ita superbiendo succubuit, ut nunc stantium Angelorum ditioni substratus sit; quatenus vel nunc ad utilitatem nostram eis ministrantibus religatus lateat, vel tunc ad probationem nostram eis relaxantibus, totis se suis contra nos viribus solutus exerceat. Quia igitur hi electi spiritus superbum apostatam comprimunt, qui humiles hunc sequi noluerunt, ipsique ministrantibus disponitur, ut ad intentionem aperti certaminis destruendus funditus quandoque revocetur, dicatur rectè: [*Qui parati sunt suscitare Leviathan.*] Quia tamen hostis callidus ad aperta bella necdum suscitatus est, quomodo quorundam mentes nox ista nunc latenter obscuret, innuat. Sequitur:

Apo. 20

Quod hypocrite, qui quasi stelle in nocte videntur, erroris sui caligine sepe obscurantur, ut etiam foris in actione confundantur.

ibid.

CAPUT XIV.

Obtenebrentur stella caligine ejus.] In Scriptura sacra stellarum nomine aliquando sanctorum justitia, quae in hujus vitae tenebris lucet, aliquando verò hypocritarum fictio demonstratur, qui bona quae faciunt, ad percipiendas laudes hominibus ostendunt. Si enim rectè viventes, stellae non essent, nequaquam Paulus de discipulis diceret: *In medio nationis prava & perversa, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* Rursum si inter eos, qui recta agere videntur, quidam de actione sua retributionem favoris humani non quaerent, nequaquam stellas Joannes ruere à caelestibus videret, dicens: *Misi draco caudam, & traxit retriam partem stellarum.* Draconis enim cauda stellarum pars trahitur: quia extrema persuasionem

13.

phil. 20

b

Apo. 2.

G ij

antichristi, quidam qui videntur lucere, rapiuntur. Stellas namque in terram trahere, est eos qui videntur studio vitæ celestis inhærere, ex amore terreno iniquitate aperti erroris involvere. Sunt namque nonnulli, qui ante humanos oculos velut magnis operibus lucent: sed quia hæc ipsa opera à mundo corde non prodeunt, capti in occultis cogitationibus, noctis hujus tenebris obscurantur: qui sæpe ea quæ mundo corde non faciunt, etiam opera amittunt. Quia ergo nox prævalere permittitur, quando & inter bona opera cordis intentio minimè mundatur, dicatur rectè: [*Obscurentur stella caligine ejus;*] id est, eos qui ante humanos oculos quasi bonis operibus splendent, malitia antiqui hostis obscurare prævaleat: & hoc, quod ante humana judicia sumplerant, lumen laudis deponant. Caligine quippe noctis obscurantur, cum eorum vita aperto errore confunditur: ut nimirum tales etiam foris in actione appareant, quales apud semetipsos intus divino apparere iudicio non formidant. Sequitur: [*Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis aurora.*] In Evangelio Veritas dicit: *Ego sum lux mundi.* Sicut autem idem Redemptor noster una persona est cum congregatione bonorum: ipse namque caput est corporis, & nos hujus capitis corpus: ita antiquus hostis una persona est cum cuncta collectione reproborum, quia ipse eis ad iniquitatem quasi caput præeminet, illi autem dum ad * persuasa deseruiunt, velut subjunctum capiti corpus inhærent. Quod ergo de hac nocte, id est, antiquo hoste dicitur, dignum est ut ad corpus ejus, id est, ad iniquos quosque deriveretur. Quia igitur Redemptor humani generis lux est, quid est quod de hac nocte dicitur: *Expectet lucem & non videat:* nisi quod sunt nonnulli, qui fidem, quam operibus destruant, tenere se sermonibus ostendunt: De quibus per Paulum dicitur: *Qui consentient se nosse Deum, factis autem negant.* Hi nimirum, aut prava sunt, quæ faciunt, aut recta opera non recto corde sectantur. Non enim de suis operibus retributiones perpetuas, sed transitorios favores querunt: & tamen quia quasi sanctos laudari se audiunt, esse se veraciter sanctos arbitrantur: & quanto se ex multorum estimatione irreprehensibiles putant, tanto diem districti iudicii securius expectant. De quibus bene per Prophetam dicitur: [*Expectet lucem, & non videat.*] Nox quippe illa, videlicet tenebrosus hostis, in membris suis lucem expectat, & non videbit: quia vel hi, qui fidem sine operibus retinent, cum pro eadem fide in extremo iudicio salvati se posse confidunt, spes eorum frustrabitur, quia hanc malè vivendo demoliti sunt, quam confitendo tenuerunt: vel hi, qui pro humana laude in bona actione se exhibent, in cassum à veniente iudice retributionem bonorum operum sperant, quia dum hæc in ostentationem faciunt laudis, jam præmium ab humano ore receperunt, Veritate attestante, quæ ait: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Ubi & bene subiungitur: [*Nec ortum surgentis aurora.*] Aurora quippe Ecclesia dicitur, quæ à peccatorum suorum tenebris ad lucem iustitiæ permutatur. Unde & hanc sponsus in Cantorum cantico miratur, dicens: *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Quasi aurora quippe electorum surgit Ecclesia, quæ pravitatis pristinae tenebras deserit, & sese in novi luminis fulgorem convertit. In illa igitur luce, quæ in districti iudicii adventu monstratur, corpus damnati hostis ortum surgentis auroræ non videt: quia cum districtus iudex ad retributionem venerit, iniquus quisque suorum caligine meritorum pressus,

A quanta claritate sancta Ecclesia in intimum lumen cordis surgat, ignorat. Tunc namque electorum mens in altum rapitur, ut divinitatis radiis illustretur; & quod ejus respectu perfunditur, eò ultra se gratia coruscante sublevaratur. Tunc sancta Ecclesia plene aurora fit, cum mortalitatis atque ignorantia suæ tenebras funditus amittit. In iudicio ergo adhuc aurora est, sed in regno dies: quia etsi jam cum restauratione corporum videre lumen in iudicio inchoat, ejus tamen visum plenius in regno consummat. Ortus itaque auroræ, est exordium clarescentis Ecclesiæ, quem videre nequeunt reprobi, quia à conspectu districti iudicis malorum suorum pondere pressi ad tenebras pertrahuntur. Unde rectè per Prophetam dicitur: *Tollatur impius* Isa. 26.
ne videat gloriam Dei. Hinc est, quod de hac aurora per Psalmistam dicitur: *Abjonder eos in* sec. 70.
abdito vultus tui, à conturbatione hominum. F. al. 30.
Electus enim quisque in iudicio per internum visum in vultu divinitatis absconditur, dum reproborum foris cæcitas districta animadversione iustitiæ repulsa turbatur. Quod etiam non inconvenienter ad præsens accipimus, si simulatorum corda subtilius indagamus. Arrogantes namque & hypocritæ bonorum facta exterius aspiciunt, eoque in factis suis laudari ab hominibus agnoscunt, eorumque celebre nomen mirantur, & quod pro bene gestis laudes suscipiant vident, sed quanto studio easdem laudes fugiant, non vident. Aperta eorum opera considerant, sed quod sola spectima hæc operentur, ignorant. Qui enim vera luce iustitiæ * clari sunt, prius à tenebris internæ intentionis immutantur; ut obscuritatem intus terrenæ appetitionis plene deserant, & corda sua ad supernæ lucis desideria perfecte convertant, ne cum aliis apparent lucidi, sibi metipsis sint obscuri. Arrogantes ergo quia bonorum facta considerant, & corda non pensant, imitantur unde laudari foris valeant, non unde intus ad iustitiæ lumen surgant: & quasi ortum surgentis auroræ videre nesciunt, quia intentionem religiosæ mentis considerare contemnunt. Potest etiam sanctus vir gratia prophetici spiritus plenus, Judææ perfidiam Redemptore veniente conspiciere, eisque cæcitatibus damna per verba hæc quasi ex optantis qualitate prophetare, ut dicat: [*Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis aurora.*] Judæa quippe lucem expectavit, & non vidit; quia humani generis Redemptorem venturum quidem prophetando sustinuit, sed venientem minimè cognovit: & quos ad spem aperuit mentis oculos, ad præsentiam lucis clausit. Quæ & surgentis auroræ ortum non vidit, quia infirma illa sanctæ Ecclesiæ primordia venerari contempsit: dumque hanc labefactari suorum mortibus credidit, ad quæ fortia pervenerit, ignoravit. Sed quia de infidelibus loquens, iniqui capitis membra innotuit, ad ipsum rursum iniquorum caput verba convertit, dicens: [*Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me, nec absint mala ab oculis meis.*] Quod unicuique hominum venter est matris, hoc universo humano generi extitit habitatio illa summa paradisi. Ex ipsa namque * proles humani generis velut ex ventre prodiit, & quasi ad incrementa corporis, sic ad augmenta propaginis foras emanavit. Ibi conceptio nostra coaluit, ubi origo hominum homo primus habitavit. Sed hujus ventris ostia serpens aperuit, quia persuasionem callida in corde hominis mandatum celeste dissolvit. Hujus ventris ostia serpens aperuit, quia munita supernis monitis claustra mentis irrupit. Sanctus igitur vir in pœna quam tolerat, ad culpam mentis oculos reducat. Doleat hoc, quod tenebrosa nox, id est, antiqui hostis obscura suggestio humanis mentibus intulit: doleat hoc, quod suggestioni callidæ humana mens

24. non formidant. Sequitur: [*Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis aurora.*] In Evangelio Veritas dicit: *Ego sum lux mundi.* Sicut autem idem Redemptor noster una persona est cum congregatione bonorum: ipse namque caput est corporis, & nos hujus capitis corpus: ita antiquus hostis una persona est cum cuncta collectione reproborum, quia ipse eis ad iniquitatem quasi caput præeminet, illi autem dum ad * persuasa deseruiunt, velut subjunctum capiti corpus inhærent. Quod ergo de hac nocte, id est, antiquo hoste dicitur, dignum est ut ad corpus ejus, id est, ad iniquos quosque deriveretur. Quia igitur Redemptor humani generis lux est, quid est quod de hac nocte dicitur: *Expectet lucem & non videat:* nisi quod sunt nonnulli, qui fidem, quam operibus destruant, tenere se sermonibus ostendunt: De quibus per Paulum dicitur: *Qui consentient se nosse Deum, factis autem negant.* Hi nimirum, aut prava sunt, quæ faciunt, aut recta opera non recto corde sectantur. Non enim de suis operibus retributiones perpetuas, sed transitorios favores querunt: & tamen quia quasi sanctos laudari se audiunt, esse se veraciter sanctos arbitrantur: & quanto se ex multorum estimatione irreprehensibiles putant, tanto diem districti iudicii securius expectant. De quibus bene per Prophetam dicitur: [*Expectet lucem, & non videat.*] Nox quippe illa, videlicet tenebrosus hostis, in membris suis lucem expectat, & non videbit: quia vel hi, qui fidem sine operibus retinent, cum pro eadem fide in extremo iudicio salvati se posse confidunt, spes eorum frustrabitur, quia hanc malè vivendo demoliti sunt, quam confitendo tenuerunt: vel hi, qui pro humana laude in bona actione se exhibent, in cassum à veniente iudice retributionem bonorum operum sperant, quia dum hæc in ostentationem faciunt laudis, jam præmium ab humano ore receperunt, Veritate attestante, quæ ait: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Ubi & bene subiungitur: [*Nec ortum surgentis aurora.*] Aurora quippe Ecclesia dicitur, quæ à peccatorum suorum tenebris ad lucem iustitiæ permutatur. Unde & hanc sponsus in Cantorum cantico miratur, dicens: *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Quasi aurora quippe electorum surgit Ecclesia, quæ pravitatis pristinae tenebras deserit, & sese in novi luminis fulgorem convertit. In illa igitur luce, quæ in districti iudicii adventu monstratur, corpus damnati hostis ortum surgentis auroræ non videt: quia cum districtus iudex ad retributionem venerit, iniquus quisque suorum caligine meritorum pressus,

al. per-
versa.

Tit. 1. b

Amos 5. c

Mat. 6. a

1. c. ant. 6. b

* al. cla-
rescunt.

164

* al. hu-
manum
genus
velut.

in sua deceptione consensit, & dicat: [*Quia non conclusit ista ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.*] Nec moveat quod non conclusisse queritur, quem aperuisse paradisi januam deestatur. Non conclusit enim dicit, aperuit: & mala non abstulit, irrogavit. Quasi enim auferret, si quiesceret: & quasi clauderet, si ab irruptione cessaret. Pensat namque de quo loquitur, & perpendit quod pravo spiritui quasi lucra nobis dedisset fuerat, si damna non intulisset. Sic nos de latro-nibus loquimur, quia captivis suis donant vitam, si non abstulerint. Liber hac ab inchoatione repe-tere, atque ex eo quod in usu presentis vite reco-gnoscimus, moraliter retractare. Beatus Job confi-derans, postquam à mentis statu succubuit genus humanum, quanta in rebus prosperis fiducia sub-blevetur, vel quanta ex adversis perturbatione frangatur, ad illum, quem habere in paradiso po-tuit incommutabilitatis statum, mente recurrit, & mortalitatis lapsum per prospera & adversa varian-tem, quam despicabilem cerneret, maledicendo declaravit dicens:

Quid sit, quod Iob diem in qua natus est, perire optat, & noctem in qua est conceptus: & cur homo in die dicatur nasci, in nocte vero concipi.

CAPUT XV.

Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua di-ctum est, Conceptus est homo.] Quali dies quæ-dam est, cum mundi hujus prosperitas arri-det. Sed dies iste in noctem definit, quia sæpe temporalis prosperitas ad tribulationis tenebras perducit. Hunc prosperitatis diem Propheta despexerat, cum dicebat: *Diem hominis non concipivi, tu scis.* Hanc tribulationis noctem postremo incarnationis suæ tempore passurum se Dominus nunciabat, cum per Psalmistam quasi ex præterito diceret: *Vsque ad noctem increpauerunt me renes mei.* Potest autem per diem, peccati delectatio, per noctem verò cæcitas mentis intelligi, per quam se homo patitur in culpæ perpetratione prosterni. Optat igitur pe-rire diem, ut omne quod blandiri culpa cernitur, vigore justitiæ interveniente destruat. Optat etiam perire noctem, ut quod cæcata mens etiam per consensum perpetrat, animadversione pœni-tentiæ extinguat. Sed querendum nobis est, cur in die homo natus dicitur, in nocte conceptus? Scriptura sacra tribus modis hominem appellat, scilicet aliquando per naturam, aliquando per culpam, aliquando per infirmitatem. Homo quip-pe per naturam dicitur, sicut scriptum est: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Homo per culpam, sicut scriptum est: *Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes; vos autem sicut homines moriemini.* Ac si aperte dicat: Sicut delin-quentes obibitis. Unde & Apostolus Paulus ait: *Cum sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?* Ac si aperte dicat: Qui discordes mentes ducitis, nonne adhuc ex reprehensibili humanitate peccatis? Homo per infirmitatem dicitur, sicut scriptum est: *Maledictus homo, qui spem suam ponit in homine.* Ac si aperte diceret, in infirmitate. Homo ergo in die nascitur, sed in nocte concipitur; quia nequaquam ad delectationem peccati rapitur, nisi prius per vol-untarias mentis tenebras infirmetur. Ante enim cæcus in mente fit, & postmodum se reproba de-lectationi subternit. Dicatur ergo: [*Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo.*] id est, pereat delectatio, quæ in culpam hominem rapit, pereat incauta mentis infirmitas, quæ eum usque ad tenebras pravi consensus excava-rit. Homo enim dum blandimenta delectationis

cautè non perspicit, etiam in noctem nequissima-perpetrationis ruit. Solerter ergo vigilandum est, ut cum blandiri culpa inchoat, ad quantum inter-ritum mens trahatur, agnoscat. Unde & aptè sub-dicitur: [*Dies illa vertatur in tenebras.*] Dies quip-pe in tenebras vertitur, cum culpa in ipso delecta-tionis exordio, ad quem perditionis finem rapiat, videtur. In tenebras ergo diem vertimus, cum nos-metipsos districtè punientes, ipsa delectationis pra-væ blandimenta per districta pœnitentiæ lamenta cruciamus, & cum flendo insequimur, quidquid in corde taciti ex delectatione peccamus. Quia enim fidelis quisque cogitationes in iudicio exquiri subtri-liter non ignorat, Paulo attestante, qui ait: *Inter se invicem cogitationum accusantium, aut etiam de-fendentium: semetipsum introrsus discutens, ante iudicium vehementer examinat, ut districtus iudex eò jam tranquilliùs veniat, quod reatum suum, quem discutere appetit, jam pro culpa punitum cernit.* Unde & rectè subjungitur:

Quod à nobis non requirat Deus quæ per pœnitentiam constat esse dimissa.

CAPUT XVI.

Non requirat eum Deus desuper.] Requirit Deus quæ iudicando discutit, non requirit quæ ignoscendo in suo jam iudicio impunita dere-linquit. Hic itaque dies, id est, hæc peccati de-lectatio à Domino non requiritur, si animadversio-ne spontanea punitur, Paulo attestante, qui ait: *Si nosmetipsos dijudicavimus, non utique à Domino judicavimus.* Deum ergo diem nostrum requirere, est contra mentem nostram subtiliter in iudicio, omne quod de culpa gratulamur admissum, inda-gare. In qua scilicet requisitione, illum tunc feveriùs percudit, quem sibi nunc molliùs pepercisse deprehendit. Bene autem sequitur: [*Et non illustret lumine.*] In iudicio namque Dominus apprens, omne quod tunc redarguit, lumine illustrat. Quasi enim sub quadam obscuritate tegitur, quidquid tunc in memoriam iudicis non revocatur. Scriptum quippe est: *Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifestantur.* Quasi quædam tenebræ peccata pœ-nitentium abscondunt, de quibus per Prophetam dicitur: *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum rella sunt peccata.* Quia ergo omne quod regitur, velut in tenebris occultatur; in die extre-mi iudicii non illustratur lumine, quod non discuti-tur ultione. Actus namque nostros, quos tunc justè punire noluerit, ipsa sibi aliquo modo sciens divina misericordia abscondit. In lumine verò ostenditur, quidquid tunc in conspectu omnium demonstratur. Hic ergo dies vertatur in tenebras, ut videlicet omne quod delinquimus, nos per pœ-nitentiam feriamus. Hunc diem Dominus non re-quirat, & lumine non illustret; ut scilicet nobis culpam nostram feriantibus, ipse hanc extremi iudicii animadversione non increpet. Ipse autem iudex venturus est, qui cuncta penetret, cuncta per-stringat. Qui quia ubique est, locus quo fugiatur, non est. Sed quia correctionis nostræ fletibus placatur, solus ab illo locum fugæ invenit, qui post per-peratam culpam nunc se in pœnitentia abscondit. Unde & aptè adhuc de hoc delectationis die sub-jungitur:

Quod carnalis delectationis diem tenebræ sterum, & pœnitentiæ lamenta, & recordatio mortis obscurant.

CAPUT XVII.

Obscurent eum tenebræ & umbra mortis.] Diem profectò tenebræ obscurant, quando de-lectationem mentis inflicta pœnitentiæ lamenta tran-

ferberant. Possunt etiam per tenebras occulta iudicia designari. In luce namque quod videmus agnoscimus: in tenebris verò aut omnino nihil cerimus, aut incerto visu caligamus. Occulta ergo iudicia quasi quædam ante nostros oculos tenebræ sunt, quia perferuntur nequaquam possunt. Unde *Ps. 17. b* & de Deo scriptum est: *Posuit tenebras latibulum suum* Et quia absolvi non meremur, agnoscimus? sed præveniente nos divina gratia per ejus iudicia occulta liberamur. Diem igitur tenebræ obscurant, cum flendum nostræ delectationis gaudium, ab illo iustæ animadversionis radio inscrutabilia ejus iudicia misericorditer occultant. Unde & aptè subjungitur: [*Et umbra mortis.*] In Scriptura enim sacra umbra mortis aliquando oblivio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Umbra enim mortis, oblivio mentis accipitur: quia, ut superius diximus, sicut mors hoc quod interficit, agit ut non sit in vita; ita & oblivio hoc quod intercipit, agit ut non sit in memoria. Unde & rectè, quia Joannes Hebræorum populo eum, cujus obliti fuerant, Deum prædicare veniebat, per Zachariam dicitur: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent.* In umbra enim mortis sedere, est à divini amoris notitia in oblivione & latescere. Umbra mortis imitatio antiqui hostis accipitur. Ipse enim quia mortem intulit, mors vocatur, Joanne attestante, qui ait: *Et nomen illi mors.* Per umbram igitur mortis, ejus imitationis designatur: quia sicut umbra juxta qualitatem corporis ducitur, ita actiones iniquorum de specie imitationis ejus exprimentur. Unde rectè Isaias cum Gentiles populos ab antiqui hostis cerneret imitatione defecisse, eosque ad veri solis ortum resurgere, quæ certè futura considerat, quasi ex præteritis narrat, dicens: *Sedentibus in tenebris & umbra mortis, lux orta est eis.* Umbra etiam mortis mors carnis accipitur: quia sicut vera mors est, qua anima separatur à Deo, ita umbra mortis est, qua caro separatur ab anima. Unde rectè voce Martyrum per Prophetam dicitur: *Humiliasti nos in loco afflictionis, & operuit nos umbra mortis.* Quos enim constat non spiritu, sed sola carne mori, nequaquam se vera morte, sed umbra mortis dicunt operiri. Quid est ergo, quod beatus Job, ad obscurandum diem prævæ dilectionis postulat umbram mortis, nisi quod ad delenda peccata ante Dei oculos Dei & hominum mediatorem requirit, qui solam pro nobis mortem carnis susciperet, & veram mortem delinquentium per umbram suæ mortis deleteret? Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebamur: unam ad nos suam mortem detulit, & duas nostras, quas reperit, solvit. Si enim ipse utramque susciperet, nos à nulla liberaret. Sed unam misericorditer accepit, & justè utramque damnavit. Simplam suam duplè nostræ contulit, & duplam nostram moriens subegit. Unde & non immeritò uno die in sepulero & duabus noctibus jacuit, quia videlicet lucem suæ simplæ mortis, tenebris duplè nostræ mortis adjunxit. Quia ergo solam pro nobis mortem carnis suscepit, umbram mortis pertulit, & à Dei oculis culpam quam fecimus, abscondit. Dicatur igitur rectè: [*Obscurent eum tenebræ & umbra mortis.*] Ac si apertè diceretur: ille veniat, qui ut à morte carnis & spiritus debitores eripiat, mortem carnis non debens solvat. Sed quia nullum peccatum Dominus inultum relaxat: aut enim nos hoc flendo insequimur, aut ipse judicando reservat; restat ut ad emendationem suam semper mens solerter invigilet. In quo ergo sibi quisque misericorditer subveniri desiderat, hoc necesse est, ut confitens tergat. Unde & aptè subjungitur: [*Occupet eum caligo.*] Quia enim in caligine oculus confunditur, ipsa per pœnitentiam mentis nostræ confusio, caligo nominatur.

A Nam sicut caligo nebulosa congerie obscurat diem; ita confusio perturbatis cogitationibus obnubilat mentem. De qua per quemdam dicitur: *Est confusio adducens gloriam.* Cum enim ad mentem malè gesta pœnitendo reducimus, gravi mox mœrore confundimur, perstrept in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas devastat, in ærumnam mens vertitur, & quasi quodam nubilo caliginis obscuratur. Hæc namque caligo confusiois eorum mentem salubriter oppræsserat; quibus Apostolus dicebat: *Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?* Hunc ergo peccati diem caligo occupet, id est, blandimentum nequitie afflictio pœnitentiæ digno mœrore perturbet. Unde & aptè subjungitur: [*Involvatur amaritudine.*] Dies enim amaritudine involvitur, cum ad cognitionem mente redeunte, peccati blandimenta cruciatus pœnitentiæ sequuntur. Diem amaritudine involvimus, cum prævæ delectationis gaudium quæ supplicia sequantur aspiciamus, & asperis hoc flētibus circumdamus. Quia enim hoc quod involvitur, ex latere omnis partis operitur, involvi dies amaritudine opatur, quatenus quæ mala incorrētis imminet, ex omni parte quisque conspiciat, & voluptatis suæ lasciviam tristitiæ lamentis tergat. Sed si diem, quam peccati delectationem diximus, tot impeti precibus audivimus, ut videlicet circumdantes flētus expient quidquid delectatus per negligentiam animus deliquit; quanta animadversione pœnitentiæ hujus diei nox ferienda est, videlicet ipse jam consensus ad culpam? C Sicut enim minoris culpa est cum carnaliter mens in delectationem rapitur, sed tamen delectationi suæ per spiritum reluctatur: ita gravioris & plenæ nequitie est, ad peccati illecebram non solum delectatione pertrahi, sed etiam consensu famulari. Tantò igitur actiori manu pœnitentiæ, mens à pollutione tergenda est, quantò se per consensum conspiciat sordidius inquinatam. Unde & aptè subjungitur: [*Noctem illam tenebrosus turbo possideat.*] Quasi enim quidam turbo tempestatis, est concitatus spiritus mœoris. Nam dum peccatum quisque quod fecit, intelligit; dum pravitatis suæ nequitiam subtiliter pensat, mœrore mentem obnubilat, & quasi concussio serenæ lætitiæ aère, omnem in se tranquillitatem cordis pœnitentiæ turbine devastat. D Nisi enim recognoscentem se animum iste turbo contereret, nequaquam Propheta dixisset: *In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.* Tharsis quippe exploratio gaudij dicitur. Sed cum vehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omnem in ea explorationem reprehensibilis gaudij perturbat, ut nihil ei jam nisi flere libeat, nihil nisi quod se terrere possit attendat. Ponit namque ante oculos illinc distractionem justitiæ, hinc meritum culpæ: conspiciat quo supplicio digna sit, si parentis pietas desit, quæ per lamenta præsentia ab æterna eruere poena consuevit. Spiritus ergo vehemens Tharsis naves conterit, cum vis compunctionis valida, mentes nostras huic mundo, quasi mari deditas, salubri terrore confundit. Dicat ergo: E [*Noctem illam tenebrosus turbo possideat.*] id est, perpetrationem culpæ, non blandimenta securæ quietis foveant, sed piè sæviens amaritudo pœnitentiæ irrumpat. Sciendum verò est, quia cum peccata impunita relinquimus, à nocte possidemur: cum verò hæc animadversione pœnitentiæ plectimur, nimirum nos noctem quam fecimus, possidemus. Sed tunc peccatum cordis sub juris nostri possessionem reducit, si cum incipit, reprimitur. Unde & divina voce Caim prævæ cogitanti dicitur: *In foribus peccatum tuum adevit, sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* In foribus quippe peccatum adest, cum in cogitationibus pulsat. Cujus appetitus subter est, eique homo

dominatur, si cordis nequitia inspecta, citius pre-
matur, & priusquam ad duritiam crescat, reluctan-
ti menti subigatur. Ut ergo delictum suum citius
animus sentiat, & culpa tyrannidem sub jure suo
pœnitendo restringat, dicatur rectè: [*Noctem il-
lam tenebrosus turbo possideat.*] Ac si apertè diceretur:
Ne captiva mens culpa seruiat, culpam à pœ-
nitentia liberam non relinquat. Et quia quod flen-
do insequimur, nequaquam nobis à venturo judi-
ce hoc objici certè speramus, bene subditur:

*Quod à venturo judice nequaquam nobis ultra
objiciatur, quod hic in nobis flendo
insecuti sumus.*

CAPUT XVIII.

Non computetur in diebus anni, nec numeretur
in mensibus.] Illuminationis nostræ annus
tunc perficitur, quando apparente æterno judice
sanctæ Ecclesiæ, peregrinationis suæ vita comple-
tur. Tunc laboris sui remunerationem recipit, cum
expleto hoc belli tempore, ad patriam redit. Unde
bene per Prophetam dicitur: *Benedices corona anni
benignitatis tue.* Quasi enim corona anni benedi-
citur, cum finito laboris tempore, virtutum remun-
eratio confertur. Dies verò hujus anni sunt singu-
læ quæque virtutes; menses autem multiplicia facta
virtutum. Sed ecce cum per fiduciam mens erigitur,
ut speret, quod veniente judice de virtutibus
remuneretur, occurrunt ejus memoriæ etiam mala
quæ gessit, & valde formidat, ne districtus judex
qui venit ut virtutes remuneret, etiam ea quæ illi-
cité gesta sunt examinans, subtiliter penset, ne cum
annum complet, etiam noctem numeret. Dicat
itaque de hac nocte: [*Non computetur in diebus
anni, nec numeretur in mensibus.*] Ac si districtum
judicem exoret, dicens: Cum expleto sanctæ Ec-
clesiæ tempore, extremo te examini manifestas, sic
dona quæ contulisti, remunera, ut mala quæ com-
missimus, non requiras. Si enim nox illa in diebus
anni computatur, omne quod egimus, ex pravita-
tis nostræ æstimatione confunditur. Et dies virtu-
tum jam non lucent, si hos in conspectu tuo annu-
merata nostræ noctis tenebrosa confusio obscuret.

23. Sed si de nocte nostra moveri tunc inquisitionem
D nolimus, magnopere nunc curandum est, ut nos
in ejus discussione vigilemus: ne quælibet in nobis
culpa impunita remaneat, ne mens perversa quæ
fecit, defendere audeat, & defendendo nequitia
nequitiam adjungat. Unde & bene subditur:

*Quod non relinquit peccatum solum, sed congenerat,
qui quod malè agit, defendit: & quod à radice
Adam ramus iste erroris hucusque in
genere humano pullulat.*

CAPUT XIX.

Sit nox illa solitaria, nec laude digna.] Sunt non-
nulli, qui non solum nequaquam desunt quod
faciunt, sed etiam laudare & defendere non des-
sunt. Et nimirum dum defenditur, culpa gemi-
natur. Contra quod rectè per quemdam dicitur:
Ecclesi. 21. *Peccasti, non ad iras iterum.* Peccatum quippe
peccato adjicit, qui malè gesta etiam defendit: &
noctem solitariam non relinquit, qui culpe suæ te-
nebris etiam patrocinia defensionis adjungit. Hinc
est, quod primus homo de erroris sui nocte requisit-
us, eandem noctem esse solitariam noluit: quia
dum requisitione ad pœnitentiam * vocaretur, ei
adminicula excusationis adjunxit, dicens: *Mulier,
Gen. 3. b quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, &
comedi:* scilicet excessus sui vitium in auctorem la-
tenter intorquens, ac si diceret: Tu occasionem
delinquendi præbuisi, qui mulierem dedisti. Hinc
est, quod hujus erroris ramus in humano genere

A ex illa nunc usque radice protrahitur, ut quod malè
agitur, adhuc etiam defendatur. Dicatur ergo:
[*Sit nox illa solitaria, nec laude digna.*] Ac si
apertè exoret, dicens: Culpa, quam fecimus,
sola remaneat, ne dum laudatur & defenditur, in
conspectu nos nostri judicis multipliciùs astringat.
Peccare quidem non debuimus; sed utinam alia
non jungentes, vel ea quæ fecimus, sola defera-
mus. Sed inter hæc sciendum est, quia ille culpam
suam veraciter insequitur, qui jam ad amorem præ-
sentis sæculi nullo appetitu prosperitatis instigatur;
qui hujus mundi blandimenta quàm sint fraudu-
lenta considerat, favoresque ejus quasi quasdam per-
secutiones pensat. Unde & bene subditur:

B *Quid sit quod dicitur: Maledicant ei, qui maledi-
cunt diei; & quod illi transactas culpas vere
puniant, qui seductoris insidias in ipsa
suggestione deprehendunt.*

CAPUT XX.

Maledicant ei, qui maledicant diei.] Ac si
apertè dicat: Illi hujus noctis tenebras verè
pœnitendo feriant, qui jam lucem prosperitatis sæ-
culi despicientes calcant. Si enim diem, lætitiæ
delectationis accipimus, rectè de hac nocte dicitur:
Maledicant ei, qui maledicunt diei: quia ni-
mirum illi veraciter mala transacta per animadver-
sionem pœnitentiæ corrigunt, qui jam ad bona fal-
lencia nulla delectatione rapiuntur. Nam quos ad-
huc noxia alia delectant, falsum est quod cernitur,
quia perpetrata alia deplorant. Si autem, ut supra
dictum est, noctem, suggestionem callidam anti-
qui hostis accipimus, illi maledicere nocti intelli-
gendi sunt, qui diei maledicunt: quia scilicet illi
transactas culpas verè puniunt, qui maligni sedu-
ctoris insidias in ipsa suggestione blanda deprehen-
dunt. Bene autem subditur:

*Quod diabolus contra se suscitant, qui ea quæ
mundi sunt, mente contemnunt, & ea
quæ Dei sunt, plena intentione
desiderant.*

CAPUT XXI.

Qui parati sunt suscitare Leviathan.] Omnes
enim, qui ea quæ mundi sunt, mente calcant,
& ea quæ Dei sunt, plena intentione desiderant,
Leviathan contra se suscitant, quia ejus malitiam
instigatione suæ conversationis inflammant. Nam
qui ejus voluntati subjecti sunt, quasi quieto ab
illo jure possidentur, & superbus eorum rex quasi
quadam securitate perfruitur, dum eorum cordi-
bus inconcussa potestate dominatur. Sed cum
uniuscujusque spiritus ad conditoris sui desiderium
recalescit, cum torporem negligentia deserit, &
frigus insensibilitatis pristinae igne sancti amoris ac-
cendit; cum libertatis ingenita meminit, & teneri
ab hoste servus erubescit: quia idem hostis se con-
siderat despici, quia vias Dei videt apprehendi, do-
let contra se captum reniti, & mox zelo accendit-
ur, mox ad certamen movetur, mox ad tentatio-
nes innumeras contra rebellantem mentem se exci-
tat, atque in omni arte lacerationis instigat, ut
tentationum jacula intorquendo confodiat cor,
quod dudum quieto jure possidebat. Quasi dor-
miebat quippe, dum sopitus in pravo corde quies-
ceret: sed excitatur in provocatione certaminis,
cum jus amiserit perverse dominationis. Huic ergo
nocti maledicant, qui parati sunt suscitare Levia-
than: id est, hi se contra peccatum fortiter in judi-
cio districtiōnis erigant, qui in suis tentationibus
excitare antiquum adversarium non formidant.
Scriptum namque est: *Fili, accedens ad servitu- Eccli. 2.
rem Dei, sit in justitia & timore. & prepara an-*

man tuam ad tentationem. Quisquis enim accingi A
in divino seruitio proferat, quid aliud, quam se
contra antiqui aduersarij certamen parat, ut liber
in certamine ictus suscipiat, qui quietus sub tyran-
no in captiuitate seruebat? Sed in eo ipso, quod
mens contra hostem accingitur, quod alia vitia
subigit, alijs reluctatur, aliquando de culpa ali-
quid, quod tamen non valde noceat, remanere
permittitur. Et saepe mens, quae aduersa multa &
fortia superat, unum in se, & fortasse minimum,
quamvis magna intentione invigilet, non expug-
nat. Quod divina nimirum dispensatione agitur,
ne ex omni parte virtutibus splendens, in elatione
subleuetur: ut dum in se paruum quid reprehensi-
bile videt, & tamen hoc subigere non valet, ne-
quaquam sibi, sed auctori victoriam tribuat in his
quae subigere fortiter valet. Unde & bene sub-
jungitur:

Quod sancti nolentes aliquas peccati reliquias tra-
hant, & quod ad erudendum Israellem
tributarius in medio Ephraim relin-
quatur Chananæus.

CAPUT XXII.

Obtenebrentur stella caligine eius.] Stellæ quip-
pe huius noctis caligine obtenebrentur, quan-
do & hi qui magnis iam virtutibus splendunt, ad-
huc de obscuritate culpæ aliquid renitentes susti-
nent, ut etiam magna vitæ claritate luceant, &
tamen adhuc noctis reliquias nolentes trahant.
Quod ad hoc, sicut dictum est, agitur, ut mens
proficiens ad virtutem iustitiæ, sua melius infirmitate
roboretur; & inde veriùs in bonis luceat, unde
eam etiam nolentem, parua reprehensibilia humi-
liter obscurant. Unde & bene cum Israëlítico po-
pulo percepta repromissionis terra partiretur,
Ephraim tribui Chananæus gentilis populus non
occisus, sed factus tributarius dicitur, sicut scrip-
tum est: *Habitavit Chananæus in medio Ephraim*
tributarius. Quid enim Chananæus, gentilis vide-
licet populus, nisi vitium significat? Et saepe ma-
gnis virtutibus terram repromissionis ingredimur,
quia spe intima de aternitate roboramur. Sed dum
inter acta sublimia, vitia quædam parua retine-
mus, quasi Chananæum vivere in terra nostra con-
cedimus. Qui tamen nobis tributarius efficitur,
quia hoc ipsum vitium, quod subigere non possu-
mus, ad usum nostræ utilitatis humiliter retorque-
mus; ut eod de se mens & in summis viliis sentiat,
quod suis viribus etiam parua quæ appetit, non exp-
pugnat. Unde & bene rursus scriptum est: *Hæ*
sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret
in eis Israellem. Ad hoc namque quædam minima
vitia nostra retinentur, ut sese nostra intentio soli-
citate in certamine semper exerceat; & eod de victo-
ria non superbiat, quod vivere in se hostes conspiciat,
à quibus adhuc vinci formidat. Israel ergo reserva-
tis gentibus eruditur, quando in quibusdam mini-
mis vitiis elatio virtutis nostræ comprimitur, & in
parvis sibi resistentibus discit, quod ex se majora
non subigit. Hoc tamen quod dicitur: [*Obtene-*
brentur stella caligine eius;] intelligi & aliter po-
test. Nox quippe illa, consensus videlicet ad cul-
pam, quæ ad nos primi parentis est excessu propa-
gata, mentis nostræ oculum tanta obscuritate per-
culit, ut omnis homo in huius vitæ exilio, cæcitate
sua tenebris pressus, quantalibet vi ad aternita-
tis lumen intenderit, penetrare non possit. Post
pœnam namque damnati peccatores nascimur, at-
que ad hanc vitam cum mortis nostræ merito veni-
mus; & cum ad supernæ lucis radium aciem mentis
erigimus, ipsa infirmitatis nostræ obscuritate cali-
gamus. Et quidem multi in hac infirmitate carnis
tanta virtute roborati sunt, ut resplendere mundo

quasi stellæ potuissent. Multi in tenebris vitæ præ-
sentis, dum superiora de se exempla exhibent, astro-
rum more nobis desuper lucent: sed quantalibet
coruscatione operis fulgeant, quantolibet se igne
compunctionis accendant; nimirum constat, quia
dum corruptibili adhuc carne gravati sunt, æter-
num lumen sicuti est, videre nequaquam possunt.
Dicat ergo: [*Obtenebrentur stella caligine eius;*] ideo
ideft, etiam illi in contemplatione sua, antiquæ
noctis adhuc tenebras sentiant, de quibus nimirum
constat, quod humano generi in huius vitæ caligi-
ne, virtutum suarum jam radios expandant: quia
etsi mente jam ad summa exiliunt, adhuc tamen in
infimis primæ culpæ pondere gravantur. Unde fit,
ut & foris exempla lucis velut astræ præbeant, sed
tamen intus usque ad fixæ visionis certitudinem
pressi noctis caligine non ascendant. Sape autem
ita mens accenditur, ut quamvis in carne sit posi-
ta, in Deum tamen omni subjugata carnali cogita-
tione rapiatur: nec tamen Deum sicuti est conspiciat,
quia hanc nimirum, sicut dictum est, in carne cor-
ruptibili pondus primæ damnationis premit. Sape
etiam ita ut est, se absorberi desiderat, ut æternam
vitam, si possit fieri, sine interuentu corporeæ mor-
tis attingat. Unde Apostolus Paulus, cum ardentem
internam lucem quæreret, sed tamen utcumque ex-
terioris mortis damna formidaret, ait: *Quamdiu*
sumus in hoc habitaculo, ingemiscimus gravati, eo
quod nolimus expoliari, sed supervescisci, ut absor-
beatur quod mortale est, a vita. Sancti igitur viri
videre verum mane appetunt, & si concedatur, 2. Cor. 5
etiam cum corpore illud attingere lucis intimæ fec-
retum volunt. Sed quantalibet ardore intentionis
exiliant, adhuc eos antiqua nox aggravat, & cor-
ruptibilis huius carnis oculos, quos hostis callidus
ad concupiscentiam aperuit, iustus iudex à contui-
tu interni sui fulgoris premit. Unde & bene sub-
ditur:

Quod quantalibet virtute sancti nunc fulgeant
resurrectionis tamen gloriam nondum intelligunt,
quam expectant.

CAPUT XXIII.

Expectet lucem, & non videat, nec ortum sur-
gentis aurora.] Quantalibet namque intentio-
ne adhuc peregrina mens satagat, videre lucem
æternam sicuti est, non valet: quia hanc ei damna-
tionis suæ cæcitas abscondit. Ortus verò aurora,
est internæ veritatis claritas, quæ semper nobis de-
bet esse nova. Quam nox proculdubio non videt,
quia per culpam cæca nostra infirmitas ad illud lu-
men quod super nos jam cives irradiat, in carne
adhuc corruptibili posita non ascendit. Intus nam-
que hæc aurora surgit, ubi Angelorum spiritibus
divinitatis claritas nova semper ostenditur: & quasi
semper gaudium lucis oritur, quod numquam fini-
tur. Ortus verò aurora, est illa nova nativitas re-
surrectionis, qua sancta Ecclesia etiam carne susci-
tata *oritur ad contemplandum lumen aternitatis. 1. Cor. 2
Si enim ipsa carnis nostræ resurrectio quasi quædam
nativitas non esset, de ea Veritas non dixisset: *In*
regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede
majestatis sue. Esse ergo hanc ortum vidit, quam
regenerationem vocavit. Sed quantalibet virtute
electi nunc fulgeant, quæ erit illa novæ nativitatis
gloria, penetrare nequeunt, qua tunc cum carne
ad contemplandum aternitatis lumen ascendunt.
Unde & Apostolus Paulus ait: *Quod oculus non vi-*
dit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit,
que preparavit Deus diligentiibus se. Dicat ergo:
[*Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgen-*
tis aurora;] quia spontaneo vitio tenebrata nostra
infirmitas, nisi priùs per mortem pœnæ suæ debitum
solvat, claritate lucis internæ non penetrat. Sequitur:
Quod

Quod iustitia exigit, ut ea invito patiamur, qua ex arbitrio & sponte volentes fecimus.

CAPUT XXIV.

Quia non conclusi ostia ventris qui portavit me, nec absulsi mala ab oculis meis.] Sicut & superius dictum est, non conclusit, dicit, aperuit: & non abstulit, irrogavit. Hæc itaque nox, videlicet culpa, ostia ventris aperuit: quia concepto ad peccatum homini desideria concupiscentiæ carnalis referavit. Ostia quippe ventris, sunt desideria concupiscentiæ carnalis, de quibus per Prophetam dicitur: *Intra in cubicula tua. & clande ostia tua.* Cubicula quippe ingredimur, cum secreta mentis nostræ intramus. Ostia autem claudimus, cum desideria illicita coercemus. Hæc itaque concupiscentiæ carnalis ostia, dum consensus noster aperuit, ad innumera nos mala corruptionis pertraxit. Unde etiam nunc sub mortalitatis pondere gemimus, quamvis ad hanc arbitrio nostro venerimus: quia & iudicij sicuti exigit, ut quod sponte fecimus, invito toleremus. Sequitur: [*Quare non in vulva mortuus sum? egressus ex utero non statim perii? cur exceptus genibus? cur lactatus uberibus?*] Absit nos credere, quod beatus Job tantæ spiritus scientiæ præditus, tanta interni iudicij attestatione laudatus, abortivum se opret interiisse. Sed quia, sicut etiam per remunerationem cognoscitur, intus habet testem suæ fortitudinis, intus pensanda sunt ejus pondera locutionis.

Quod peccatum quatuor modis in corde, & quatuor consummatur in opere.

CAPUT XXV.

QUATUOR quippe modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde namque suggestionem, delectationem, consensum, & defensionis audaciâ perpetratur. Fit enim suggestio per adversarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audaciâ per elationem. Culpa enim, quæ terrere mentem debuit, extollit, & deiciendo elevat, sed gravius elevando supplantat. Unde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis his quatuor ictibus fregit. Nam serpens suavit, Eva delectata est, Adam consensit, qui etiam requisitus, confiteri culpam per audaciam noluit. Hoc verò in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur. Serpens suavit, quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit: Eva delectata est; quia carnalis sensus, ad verba serpentis mox se delectationi subternit. Consensum verò Adam mulieri præpositus præbuit: quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus Adam confiteri culpam noluit: quia videlicet spiritus, quod peccando à veritate disjungitur, eò in ruinæ suæ audaciâ nequius obduratur. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Prius namque latens culpa agitur: postmodum verò etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur: dehinc & in consuetudinem ducitur: ad extremum verò, vel falsæ spei seductionibus, vel obstinatione miseræ desperationis enutritur. Hos itaque peccati modos, qui vel in corde latenter fiunt, vel patenter opere perpetrantur, beatus Job considerat, & humanum genus in quot peccatorum gradibus lapsum sit, deplorat, dicens: [*Quare non in vulva mortuus sum? egressus ex utero non statim perii? cur exceptus genibus? cur lactatus uberibus?*] Prima enim vulva conceptionis, fuit lingua malæ suggestionis. Sed peccator in vulva moreretur, si moriturum se ho-

S. Greg. Tom. I.

Amo in ipsa suggestionem cognosceret. Qui tamen ex utero egressus est, quia postquam in peccato eum suggerens lingua concepit, foras mox etiam delectatio rapuit. Post egressionem verò exceptus est genibus: quia cum ad delectationem carnis prodit, nimirum culpam per consensionem spiritus, subiectis cunctis sensibus, quasi suppositis genibus consummavit. Sed genibus exceptus, etiam uberibus est lactatus. In consensu enim culpæ addictis spiritus sensibus, multa casæ fiduciæ argumenta subsecuta sunt, quæ natam in peccato animam, virulento lacte nutrierunt, & ne aspera mortis supplicia metueret, hanc blandis excusationibus fovenerunt. Unde & primus homo post culpam audacior extitit, dicens: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, ipsa dedit mihi de ligno, & comedi.* Qui quidem per timorem semetipsum absconditur fugerat, sed tamen requisitus innotuit quantum etiam timens tumebat. Cum enim ex peccato præfens pœna metuitur, & amissa Dei facies non amatur: timor ex timore est, non ex humilitate. Superbit quippe, qui peccatum, si liceat non puniri, non deserit. Sed his, sicut dictum est, quatuor modis culpa, ut in corde agitur, etiam opere perpetratur. Ait enim: [*Quare non in vulva mortuus sum? Vulva quippe peccantis, est hominis culpa latens, quæ occultè peccatorem concipit, & reatum suum adhuc in tenebris abscondit, [Egressus ex utero non statim perii?] A vulva de utero exitur, cum peccator quæ in occulto commiserit, hæc etiam in aperto committere non erubescit. Quasi enim ab occultationis suæ vulva processerant, de quibus Propheta dicebat: Et peccatum suum sicut Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt. [Quare exceptus genibus?] Quia nimirum peccator, cum jam de iniquitate sua non confunditur, in iniquitate eadem etiam adminiculis pessimæ consuetudinis roboratur. Quasi genibus peccator fovetur, ut crescat, dum culpa consuetudinibus firmatur ut vigeat. [Cur lactatus uberibus?] Quia dum prodire culpa in usum cœperit, nimirum se vel falsæ spei divinæ misericordiæ, vel aperta miseria desperationis pascit, ut eò nequaquam ad correptionem redeat, quò vel factorem suum, pium sibi inordinate simulat, vel hoc quod fecit, inordinate formidat. Beatus igitur vir humani generis lapsus aspicit, & quibus præcipitiis mersum sit in foveam iniquitatis intendit, dicens: [*Quare non in vulva mortuus sum?*] id est, in ipsa occulta perpetratione peccati, cur à carnis vita mortificare me nolui? [*Egressus ex utero non statim perii?*] id est, postquam ad apertam iniquitatem exiit, cur me tunc saltem perditum non cognovi? Perisset quippe in suo iudicio, si se perditum cognovisset. [*Quare exceptus genibus?*] id est, etiam post apertam culpam, cur me adhuc in illa etiam consuetudo susceperit, ut valentior ad nequias redderet, & pravis me usibus sustinens foveret: [*Cur lactatus uberibus?*] id est, postquam in culpæ consuetudinem veni, cur me ad atrocior nequitiam vel falsæ spei fiducia, vel lacte miseræ desperationis enutriveri? Cum enim culpa in usum venerit, ei jam animus etiam si appetat, debilius resistit: quia quot vicibus pravæ frequentationis astringitur, quasi tot vinculis ad mentem ligatur. Unde fit, ut enervis animus, cum solvi non valet, ad quædam se solatia falsæ consolationis inclinet: quatenus venturum iudicem tantæ sibi misericordiæ spondeat, ut eos etiam quos arguendos invenit, penitus non occidat. Cui rei hoc deterius accidit, quòd ei multorum similitum lingua consentit, cum multi etiam malè gesta laudibus exaggerant: unde fit, ut incessanter crescat culpa, favoribus nutrita. Curari autem vulnus negligitur, quod dignum præmio laudis videtur. Unde bene per Salomonem dicitur: *Fili mi, si se**

H

lactaverint peccatores, ne acquiescas eis. Peccatores etenim lactant, cum vel perpetranda mala blandimentis inferunt, vel perpetrata favoribus extollunt. An non lactatur, de quo per Psalmistam dicitur: *Quoniam laudatur peccator in desideriis anime sue: & qui iniqua gerit benedicitur?* Difficile enim emendatur peccatum, quod linguis pravorum nutritur. Sciendum quoque est, quod tres illi modi peccantium juxta descensus sui ordinem facilius corriguntur, quartus verò iste difficilius emendatur. Unde & Redemptor noster puellam in domo, juvenem extra portam, in sepulcro autem Lazarum suscitavit. Adhuc quippe quasi mortuus jacet in domo, qui later in peccato. Jam quasi extra portam educitur, cujus iniquitas usque ad inverecundiam publicæ perpetrations aperitur. Sepultura verò aggere premitur, qui in perpetrations nequitia etiam usu consuetudinis pressus gravatur. Sed hos ad vitam miseratus revocat, quia plerumque divina gratia, non solum in occultis, sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos, & mole pravæ consuetudinis pressos, respectu sui lumine illustrat. Quartum verò mortuum Redemptor noster, nunciante discipulo, agnoscit, nec tamen suscitavit: quia valde difficile est, ut is, quem post usum malæ consuetudinis etiam ad ultimum adulantium linguæ excipiunt, à mentis suæ morte revocetur. De quo & bene dicitur: *Sine mortuos sepelire mortuos suos.* Mortui enim mortuos sepeliunt, cum peccatores peccatorem favoribus premunt. Quid est enim aliud peccare, quam occumbere; & sepelire, quam abscondere? Sed qui peccantem laudibus profequuntur, extinctum sub verborum suorum aggere abscondunt. Erat autem & Lazarus mortuus, sed tamen non à mortuis sepultus. Fideles quippe mulieres illum obruerant, quæ & ejus mortem vivificatori nunciabant. Unde & protinus ad lucem rediit, quia cum in peccato animus moritur, citius ad vitam reducitur, si super hunc sollicitæ cogitationes vivunt. Aliquando autem, sicut & superius dictum est, falsa spes mentem non intercipit, sed hanc deterior desperatio configit: quæ dum omnem spem veniæ funditus interimit, erroris lacte animam uberius nutrit.

Primi hominis si non peccasset, qualis fuisset conditio. D

CAPUT XXVI.

10. **C**ONSIDERET igitur sanctus vir, post primam culpam quanta deterius homo mala commisit, postquam paradisum perdidit, usque ad quanta hujus exilij prærupta descendit, & dicat: [*Quare non in vulva mortuus sum?*] id est, cum serpentis suggestio peccatorem me conciperet, tunc utinam quæ me mors sequeretur, agnovissem, ne usque ad delectationem suggestio raperet, & morti arctius ligaret. [*Egressus ex utero non statim perij?*] Ac si dicat: Utinam ad exteriorem delectationem exiens, quod interiore lumine privabar, agnovissem: & saltem in ipsa delectatione occumberem, ne per consensum mors acrius puniret. [*Cur exceptus genibus?*] Ac si dicat: Utinam minimè me consensus subjectis pravitate sensibus excepisset, ne ipsa me consensio ad audaciam deterius raperet. [*Cur lactatus uberibus?*] Ac si dicat: Utinam blandiri saltem mihi post mala perpetrata noluissem, ne tantò me culpæ nequius astringerem, quantò me in illa molliùs foverem. His itaque reprehensionum suarum vocibus in parente primo se peccasse redarguit. Sed si ad ærumnam hujus exilij nequaquam homo peccando descenderet, dicat qua perfrui quiete potuisset. Sequitur: [*Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem.*] Ad hoc quippe in paradiso homo positus fuerat, ut si se ad conditoris sui obedientiam vinculis charitatis astringeret, ad cælestem Ange-

lorum patriam quandoque sine carne morte transiret. Sic namque est immortalis conditus, ut tamen si peccaret, & mori posset: & sic mortalis est conditus, ut si non peccaret, etiam non mori posset: atque ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori non posset. Ubi igitur post redemptionis tempus, carnis morte interposita, electi transiunt, illuc proculdubio parentes primi, si in conditionis suæ statu perstitissent, etiam sine morte corporum transferri potuissent. Dormiens igitur sileret, & somno suo homo requiesceret, dum ad aeternæ patriæ requiem ductus, quasi secessum quemdam à clamore hoc humanæ infirmitatis inveniret. Post peccatum namque quasi clamans vigilat, qui contentionem carnis propriæ repugnans portat. Hoc quietis silentium homo conditus habuit, cum contra hostem suum liberum voluntatis arbitrium accepit. Cui quia sua sponte succubuit, mox de se, quod contra se perstreperet, invenit, mox in certamine infirmitatis tumultus reperit: & quamvis in pacis silentio ab auctore fuerat conditus, hosti tamen sponte substratus, clamores de pugna toleravit. Ipsa enim carnis suggestio, quasi quidam clamor est contra quietem mentis, quam ante transgressionem homo non sensit, quia nimirum quod de infirmitate posset tolerare, non habuit. Postquam verò se sponte hosti subdidit, astrictus culpæ vinculis, in quibusdam ei etiam nolens servit, & clamores in mente patitur, cum caro spiritui reluctatur. An non clamores intrinsecus audiebat, qui pravæ contra se legis verba tolerabat, dicens: *Video aliam legem in Rom. 7. membris meis repugnantem legi mentis mee, & capitulum me ducentem in legem peccati, quæ est in membris meis?* Contempletur ergo vir sanctus in quanta cordis pace quiesceret, si serpentis verba suscipere homo noluisset, & dicat: [*Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem.*] id est, intra mentis secretum ad conditoris contemplationem secederem, nisi me extra me tentationum tumultibus consensus primæ culpæ prodidisset. Hujus autem quietis gaudiis cum quibus etiam sociis perfrueretur, adjungit, dicens:

Quod per reges & consules, sanctos velit Angelos intelligi, cum quibus homo convenisset ab initio, nisi ipse onus peccati voluntarie sumpsisset.

CAPUT XXVII.

Cum regibus & consulibus terra.] Ex rebus insensibilibus discimus, quid de sensibilibus atque intelligibilibus sentiamus. Terra namque aëre fecundatur, aër autem ex cæli qualitate disponitur. Sic jumentis homines, hominibus Angeli, Archangeli verò Angelis præstant. Nam quod jumentis homines præstant, & usu cernimus, & verbis Psalmistæ docemur, qui ait: *Omnia subiecisti sub pedibus ejus, psal. 8. b. oves & boves universas, insuper & pecora campi.* Quia verò hominibus Angeli præstant, per Prophetam testatur Angelus, dicens: *Princeps regni Persarum restitit mihi. Quod verò Angeli à superiorum Angelorum potestatibus dispensentur, Zacharias Zachar. 2. a. quæbatur in me, egredebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum ejus, & dixit ad eum: Curve, & loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem.* Si enim in ipsis officiis sanctorum spirituum nequaquam potestates summæ minime disponerent: nullo modo hoc, quod homini diceret Angelus, ab Angelo cognovisset. Quia igitur cunctorum conditor, omnia per semetipsum tenet, & tamen ad distinguendum pulchræ universitatis ordinem, alia aliis dispensantibus regit, non immerito reges, Angelorum spiritus accipimus, qui quò auctori omnium familiaritius

psal. 9. ex vet. edit.

Luc. 9. b

serviunt, eò subjecta potius regunt. Cum regibus ergo dormiret: quia nimirum jam cum Angelis homo quiesceret, si persuasoris linguam sequi noluisse. Qui bene etiam consules vocantur, quia spiritali reipublica consulunt, dum nos sibi ad regnum socios jungunt. Bene consules vocantur: quia dum ipsi nunciantibus voluntatem conditoris agnoscimus, in eis proculdubio consultum ab hac angustia nostrae tribulationis invenimus. Sed quia beatus Job sancto aternitatis spiritu impletur, & fuisse, vel futurum esse aternitas non habet, cui nimirum, nec praeterita transeunt, nec quae futura sunt, veniunt: quia cuncta per praesens videt: potest futuros praedictores Ecclesiae in praesentia spiritus contemplari, qui postquam de corporibus transeunt, nequaquam per morarum spatia, sicut antiqui patres, à caelestis patriae perceptione differuntur. Mox quippe ut à carnis colligatione exeunt, in caelesti sede requiescunt, Paulo attestante, qui ait: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitations dissolvatur, quòd aedificationem ex Deo habemus, donum non manufactam, aeternam in caelis.* Prius autem quam Redemptor noster morte sua humani generis penam solveret, eos etiam qui caelestis patriae vias sectati sunt, post egressum carnis inferni claustra tenuerunt: non ut poena quasi peccatores plecteret, sed ut eos in locis remotioribus quiescentes, quia necdum intercessio mediatoris advenerat, ab ingressu regni, reatus primae culpae prohiberet. Unde juxta ejusdem Redemptoris nostri testimonium, dives qui apud inferos torquetur, in sinu Abrahae requiescere Lazarum contempletur. Qui profectò si adhuc in imis non essent, hos ille in tormentis positus non videret. Unde & idem Redemptor noster pro nostrae culpae debito occumbens, inferna penetraat, ut suos qui ei inhaerant, ad caelestia reducat. Sed quòd nunc homo redemptus ascendit, illic profectò si peccare noluisse, etiam sine redemptione pertingeret. Consideret ergo vir sanctus, quia si non peccasset, illuc etiam non redemptus ascenderet, ad quod praedictores sanctos post redemptionem necesse est cum magno labore pervenire. Et cum quibus jam nunc quiesceret, insinuet, dicens: [Cum regibus & consulibus terrae.] Reges quippe sunt sancti praedictores Ecclesiae, qui & commissos sibi rectè disponere, & sua bene regere corpora sciunt: quia dum desideriorum motus in se temperant, super subjectis cogitationibus lege virtutis regnant. Qui bene etiam terrae consules vocantur. Reges enim sunt, quia sibi metipsis praesident: terrae autem consules, quia extinctis peccatoribus vitae praebent consultum. Reges sunt, quia semetipsos regere sciunt: terrae autem sunt consules, quia terrenas mentes per exhortationis suae consilium ad caelestia pertrahunt. An terrae consul non erat, qui dicebat: *De virginibus autem praecipuum Domini non habeo, consilium autem do? Et iterum: Beatior erit, si sic permanserit, secundum consilium meum.* Bene autem subditur:

Quòd servi tranquillas animas habeant, filij vero mundi hujus densis cogitationum tumultibus in corde vexentur.

CAPUT XXVIII.

Qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. Dumque desideriorum turbas intra se excitant, prostratam mentem pede miseræ frequentationis calcant. Alius namque juri se luxuriae subdit, atque ante mentis oculos schemata turpium perpetratorum fingit: & cum effectus non tribuitur operis, hoc crebrius agitur

S. Greg. Tom. I.

A intentione cogitationis. Voluptatis perfectio quaeritur, & concussus enerviter animus, hinc inde & sollicitus & caecatus, occasionem nequissimae expletionis rimatur. Mens itaque haec quasi quemdam populum patitur, quae insolenti cogitationum tumultu vastatur. Alius irae se dominio stravit, & quid in corde, nisi jurgia etiam, quae defunt, peragit? Hic saepe praesentes non videt, absentibus contradicit, intra semetipsum contumelias profert & recipit, receptis autem durius responderet: & cum qui obviat, nullus adsit, magnis clamoribus rixas in corde componit. Turbam itaque hic intus sustinet, quem pondus vehemens inflammata cogitationis premit. Alius juri se avaritiae tradit, & fastidians propria, aliena concupiscit. Hic plerumque concupita adipisci non valens, diem quidem in otium, noctem vero in cogitationem versat: torpet ab utili opere, quia fatigatur illicita cogitatione: consilia multiplicat, & sinum mentis cogitationum inventionibus latius expandit: pervenire ad concupita saragit, atque ad obtinenda haec quosdam secretissimos causarum meatus quaerit. Qui mox ut in causa aliquid subtile invenisse se aestimat, jam se obtinuisse quod concupierat, exultat: jam quid etiam adeptae rei adjungat, excogitat, atque ut in meliori statu debeat excoli, pertrahat. Quam quia jam quasi possidet, & quasi ad meliorem speciem adducit; mox insidias invidentium considerat, & quid contra se jurgii moveatur, pensat, & exquirat quid respondeat: & cum rem nullam teneat, jam in defensione rei quam appetit, vacuus litigator elaborat. Quamvis ergo de concupita re nihil coeperit; habet tamen in corde jam fructum concupiscentiae, laborem rixae. Gravi itaque populo premitur, qui insipientis avaritiae tumultu vastatur. Alius se tyrannidi superbiae subjicit, & cor miferum, dum contra homines erigit, vitio substernit. Honorum sublimium infulas appetit, exaltari successibus exquirat, totumque quod esse desiderat, sibi apud semetipsum in cogitationibus depingit: jam quasi tribunali praesidet, jam sibi parere obsequia subditorum videt, jam ceteris eminent, jam aliis mala irrogat, aliis quae irrogaverint, recompensat. Jam apud semetipsum stipatus cunctis ad publicum procedit: jam quibus obsequiis fulciatur, conspicit, qui tamen haec cogitans solus repetit: jam alia conculcat, alia sublevat: jam de conculcatis satisfacit odiis, jam de sublevatis recipit favores. Qui igitur tot phantasmata cordi imprimit, quid aliud iste, quam somnium vigilans videt? Qui ergo tot rerum causas, quas fingit, tolerat, nimirum intrinsecus natus ex desiderii turbas portat. Alius jam illicita refugit, sed tamen bonis mundi catere pertimescit: concessa tenere appetit, videri inter homines minor erubescit, & curat summopere ne inops sit in domo, ne despectus in publico. Exquirat quid sibi sufficiat, quid necessitas subditorum petat: atque ut sufficienter jura patronatus subditis expleat, patronos quaerit, quibus ipse famuletur: sed dum his familiariter jungitur, eorum proculdubio causis implicatur, quibus saepe consentit in illicitis, & mala quae propter semetipsum non appetit, committit propter alia quae non dereliquit. Nam saepe dum honorem suum in hoc mundo imminui trepidat, ea apud majores personas approbat, quae jam per proprium judicium damnat. Is dum sollicitè cogitat, quid patronos debeat, quid subditis, quid sibi augeat, quid affectibus proficit, quasi tantà frequentia turbarum premitur, quanta curarum importunitate laceratur. At contra sancti viri, quia nihil hujus mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur: omnes quippe inordinatos desideriorum motus à cubili cordis, manu sanctae considerationis ejiciunt: & quia

H ij

transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur: solam namque aeternam patriam appetunt, & quia nulla hujus mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfuuntur. Unde & rectè dicitur: [*Qui aedificant sibi solitudines.*] Solitudines quippe aedificare, est à secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere, & una intentione aeternae patriae in amorem intimae quietis anhelare. An non cunctos à se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat: *Vnam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae.* A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam videlicet solitudinem semetipsum contulerat, ubi eò tutius nihil extraneum conspiceret, quò incompetens nihil amaret. A tumultu rerum * corporalium magnum quemdam secessum petierat quietam mentem, in qua tantò purius Deum cerneret, quantò hunc cum se solo solum inveniret. Bene autem hi, qui sibi solitudines construunt, etiam consules vocantur: quia sic in se solitudinem mentis aedificant, ut tamen in quo praevaleant, aliis per charitatem consulere minime desistant. Hunc ergo, quem modò prætulimus consulem, paulò subtilius perpendamus, quomodo ad præbenda vitae sublimioris exempla, subjectis populorum cuneis, virtutum calculos spargat. Ecce ad insinuandam retributionem boni pro malo, de semetipso fatetur, dicens: *Si reddiderit tibi, tibi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis.* Ad dilectionem conditoris excitandam insinuat, dicens: *Mibi autem adhaerere Deo, bonum est.* Ad formam sanctae humilitatis imprimendam, secreta cordis sui indicat, dicens: *Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei.* Ad imitandam zeli rectitudinem exemplo suo nos excitat, dicens: *Nonne qui oderunt te Domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi.* Ad aeternae nobis patriae desiderium succendendum, vitae praesentis longitudinem deplorat, dicens: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.* Largitate nimirum consulatus emicuit, qui exemplo conversationis propriae, tot nobis virtutum calculos sparsit. Sed iste aliis consulens, quomodo sibi etiam solitudinem aedificet, narrat. Ait enim: *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* Fugiens se elongat, quia à turba desideriorum temporalium in altam Dei contemplationem se sublevar. Manet verò in solitudine, quia perseverat in remota mentis intentione. De qua bene solitudine Domino Hieremias ait: *A facie manus tuae solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.* Facies quippe manus Dei, est illa percussio iusti iudicij, qua superbientem hominem à paradiso repulit, & in hac caecitate praesentis exilij includit. Comminatione verò ejus, est terror adhuc supplicij sequentis. Post faciem igitur manus adhuc nos minae terrificant: quia per experimentum iudicij jam nos & poena praesentis exilij percussit, & si peccare non desistimus, aeternis adhuc suppliciis addicit. Consideret ergo vir sanctus, projectus huc, unde homo occiderit, atque hunc post ista peccantem, quo adhuc iustitia iudicantis rapit: & cunctas à se desideriorum temporalium turbas ejiciat, seque in magna mentis solitudine abscondat, dicens: *A facie manus tuae solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.* Ac si apertè dicat: Dum considero quid jam per iudicij experimentum patior, à tumultu desideriorum temporalium trepidus mentis secessum peto, quia & adhuc illa acrius quae minaris, aeterna supplicia formido. Bene ergo de regibus atque consulibus dicitur: [*Qui aedificant sibi solitudines.*] Quia hi, qui & se bene regere, & consulere aliis sciunt, quoniam praesen-

A tari interim illi intimae quieti non possunt, hanc apud semetipsum per studium tranquillae mentis imitantur. Sequitur: [*Cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento.*] Quos alios principes, nisi sanctae Ecclesiae rectores vocat, quos indefinenter in loco prædicatorum præcedentium divina dispensatio subrogat? De quibus eadem Ecclesiae Psalmista ait: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram.* 44. c. Quid verò aurum, nisi sapientiam appellat: de qua per Salomonem dicitur: *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis.* Aurum nempe sapientiam vidit, quam thesaurum vocavit. Quae & rectè auri appellatione signatur: quia sicut auro temporalia, ita sapientia bona aeterna mercantur. Si aurum sapientia non esset, nequaquam Laodiceae Ecclesiae ab Angelo diceretur: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.* Aurum quippe emimus, cum accepturi sapientiam, prius obedientiam præbimus. Ad quem videlicet contractum bene nos quidem Sapiens excitat, dicens: *Concupisti sapientiam, serva mandata, & Dominus præbebit illam tibi.* Quid autem per domos, nisi conscientiae designantur? Unde sanato cuidam dicitur: *Vade in domum tuam.* Ac si apertè audiat: Post exterius miraculum ad conscientiam revertere: & qualem te intrinsecus Deo debeas exhibere, perpende. Quid etiam per argentum, nisi divina eloquia figurantur? de quibus per Psalmistam dicitur: *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum in igne examinatum.* Eloquium Domini argentum igne examinatum dicitur: quia sermo Dei si in corde figitur, tribulationibus probatur. Vir igitur sanctus spiritu aeternitatis plenus, quæque ventura sunt colligat: & quos longè post futura secula gignerent, laxato mentis sinu comprehendat: & magna admiratione consideret, cum quibus electis sine labore in aeternitate quiesceret, si per appetitum superbiae nemo peccasset, & dicat: [*Nunc enim dormiens siletem, & somno meo quiescerem cum regibus & consulibus terra, qui aedificant sibi solitudines: aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento.*] Quia enim, si parentem primum nulla peccati putredo corrumpere, nequaquam ex se filios gehennae generaret; sed hi, qui nunc per redemptionem salvandi sunt, soli ab illo electi nascerentur: eisdem electos aspiciat, atque cum eis quomodo quiescere potuisset, intendat. Videat sanctos Apostolos sic susceptam Ecclesiam regere, ut ei prædicationis verbo non definant consultum præbere, eosque reges & consules appeller. Videat post hos in eorum loco rectores exurgere, qui & sapienter vivendo argum possideant, & aliis recta prædicando, argento sacrae locutionis entescant: eosque principes repletis conscientiarum domibus auro & argento divites memoret. Sed quia aliquando propheticò spiritui nequaquam sufficit ut ventura prævideat, nisi cordi prophetantis etiam præterita & antiqua repræsentet, sanctus vir infra supraque oculos aperit, & non solum ventura conspicit, sed etiam transacta ad memoriam reducit. Nam protinus adjungit:

Quod primi saeculi patres abortivos dicat: quia præter paucos, quos Moyses scripsit, maxima pars nobis humani generis occultatur.

CAPUT XXIX.

Abortivum, quia ante plenum tempus oritur, extinctum protinus occultatur. Quos ergo sanctus vir alios abortivos vocat, cum quibus se quiescere potuisset considerat, nisi electos quosque, qui ab ipso mundi primordio ante redemptionis tempus exorti sunt,

& tamen huic mundo semetipfos mortificare curaverunt? Qui conscriptæ legis tabulas non habentes, quasi in utero mortui sunt, quia auctorem suum naturali lege timuerunt: & cum venturum mediatorem crederent, studuerunt summopere mortificandis voluptatibus, etiam quæ scripto non acceperant præcepta servare. Tempus itaque illud, quod

Gen. 4. b

Gen. 5. c

Gen. 9. a

* al. in

mundo.

Gen. 17. a

Gen. 27. a

Gen. 28. a

Gen. 28. a

37.

Ios. 8. b

Mar. 13. c

Gen. 28. a

38.

* al. in

ic.

Exod. 3. c

Gen. 28. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Gen. 32. a

Quod in luce, quæ Deus est, nec est tumultus concupiscentiarum, nec labor peccati, sed munditia mentis, & pacifica quies.

CAPUT XXX.

Ibi impij cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt fessi robore.] Paulò antè jam diximus, quia corda peccantium per hoc, quod strepitus desideriorum possidet, gravis cogitationum instigantium tumultus premit. Sed in hac luce, quam concepti minime viderunt, à tumultu suo impij cessare perhibentur: quia nimirum mediatoris adventum, quem patres in lege positi diu præstolati sunt, ad vitæ suæ requiem populi Gentiles invenerunt, Paulo attestante, qui ait: *Quod quærebat Israel, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est.* In hac itaque luce impij à tumultu cessant, dum pervertorum mentes veritate cognita, laboriosa mundi desideria fugiunt, & tranquillitati intimi amoris acquiescunt. An non ad cessationem vocat lux ipsa, quæ ait: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Quid enim grave mentis nostræ cervicibus imponit, qui vitari omne desiderium quod perturbat, præcipit? Quid grave subiectis jubet, qui declinare laboriosa mundi hujus itinera admonet? Attestante autem Paulò Apostolo, *Christus pro impiis mortuus est.* Sed idcirco dignata est pro impiis ipsa lux occumbere, ne impij in tenebrarum suarum tumultu remanerent. Contempletur ergo vir sanctus, quòd lux per incarnationis suæ mysterium ex gravi labore impios eripit, dum ab eorum cordibus desideria pravitatis tergit: contempletur, quòd conversi quique quietem, quam percipere in æternitate desiderant, hic jam per tranquillitatem mentis degustant, & dicat: *[Ibi impij cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt fessi robore.]* Omnes enim qui in hoc mundo fortes sunt robore, quasi fortes sunt, non robore defessi. Qui verò in auctoris sui amore roborantur, quò magis in concupita Dei fortitudine convalescunt, eò à propria virtute deficiunt: & quò robustius æterna appetunt, eò à temporalibus salubri defectione lassantur. Hinc Psalmista amoris sui robore fessus dicebat: *Defecit in salutare tuum anima mea.* In salutare enim Dei proficiendo defecerat, quia æternitatis lucem desiderans, à carnis jam fiducia fractus anhelabat. Hinc rursus dicit: *Concupivit, & defecit anima mea in atria Domini.* Qui nimirum cum diceret, *Concupivit:* rectè subdidit, *Et defecit.* Quia valde minor est divinitatis concupiscentia, quam non mox etiam proprius sequitur defectus. Qui enim ad appetenda æternitatis atria accenditur, dignum profectò est, ut ab hoc temporalitatis amore lassetur: ut tantò frigeat ab studio sæculi, quanto surgit ardentior in amorem Dei. Quem scilicet si perfectè arripit, mundum etiam plene derelinquit: & eò funditus temporalibus moritur, quò ad supernam vitam altius afflatu æternitatis animatur. An non robore suo fessam se invenerat, quæ dicebat: *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est?* Quia nimirum mens dum occultæ locutionis aspiratione tangitur, à statu suæ fortitudinis infirmata, ipso quo absorbetur desiderio liquatur: & inde se apud semetipsam fessam invenit, unde ultra se esse conspicit fortitudinem, quam conscendit. Hinc Propheta cum visionem Dei se conspexisset diceret, adjungit: *Elangui & agraavi per dies plurimos;* quia cum ad virtutem Dei mens astringitur, à fortitudine propria caro lassatur. Hinc Jacob, qui Angelum tenuit, uno mox pede claudicavit: quia qui vero amore sublimia respicit, jam

in hoc mundo duplicibus incedere desideris ne-
scit. Uno enim pede innititur, qui solo Dei amore
roboratur: & necesse est ut alius marcescat, quia
mentis virtute crescente, oportet proculdubio, ut
carnis fortitudo * languescat. Beatus igitur Job
alta fidelium corda respiciat, atque pendat quem
finem intimæ quietis inveniunt, dum à viribus
propriis in Deum proficiendo lassantur, & dicat:
[Ibi requieverunt fessi robore.] Ac si aperte insinuet,
dicens: Illic requies lucis remunerat quos hic in-
terius recreans profectus fatigat. Nec movere de-
bet, quòd lucem nominans, nequaquam subdit, *In
hac sed, Ibi.* Quam enim continere electos conspi-
cit, quasi locum nostrum hanc esse deprehendit.
Unde Psalmista cum incommutabilitatem æterni-
tatis aspiceret, dicens: *Tu autem idem ipse es, &
anni tui non deficient:* hunc electorum locum esse
denunciat, subdens: *Filij servorum tuorum inha-
bitabunt ibi.* Deus enim, qui sine situ omnia con-
tinet, nobis ad se venientibus locus non localis man-
et. Quem locum dum pertingimus, etiam ipsa in
hac vita mentis nostræ tranquillitas, quanta fuerit
perturbatio videmus: quia etsi jam iusti in pravo-
rum comparatione quieti sunt, in affirmatione tamen
quietis intimæ omnimodo quieti non sunt.
Unde & bene subditur: [Et quondam vinciti pariter
sine molestia.] Iustus enim quamvis nullus deside-
riorum carnalium tumultus possideat, duris tamen
vinculis eos in hac vita positos suæ molestia cor-
ruptiohis ligat. Scriptum quippe est: *Corpus quod
corrumpitur, aggravat animam: & deprimit terrena
inhabitatio sensum multa cogitantem.* Eo itaque ipso
quò adhuc mortales sunt, corruptionis suæ ponde-
re gravantur, & astricti molestia vinciti sunt: quia
in illa adhuc libertate vitæ incorruptibilis non
exurgunt. Aliud namque de mente, aliud de cor-
pore tolerant: & contra semetipsos quotidie inter-
no certamine desudant. An non duro molestia
vinculo ligantur, quorum nimirum mens sine labo-
re in ignorantia solvitur, & non nisi cum studio la-
boris eruditur: Quæ coacta erigitur, libens jacet,
ab infimis vix levatur: & tamen elevata protinus
labitur, semetipsam laboriosè vincendo, superna
conspicit: sed reverberata, lumen, quod in se radia-
verat, refugit. An non duro molestia vinculo li-
gantur, quos cum accensus spiritus ad finem pacis
intimæ pleno desiderio pertrahat, fervente certami-
ne caro perturbat? Quæ etsi jam ante faciem ve-
lut ex adverso acie erecta non obviat; adhuc tamen
à mentis dorso quasi captiva submurmurat:
& quamvis timendo, sed tamen turpi strepitu in
corde speciem pulchræ quietis fœdat. Electi igitur
etsi valenter omnia superant, cum securitatem pa-
cis internæ desiderant; gravis eis est molestia, ad-
huc habere quod vincant. Quibus exceptis, etiam
ea vincula fastinent, quæ gravis exteriori necessitas
astringit. Esurire quippe, sitire, lassescere, vincula
corruptionis sunt: quæ scilicet solvi nequeunt, nisi
cum in illam immortalitatis gloriam nostra mor-
talitas permutatur. Replemus etenim refectio-
nis corpus, ne extenuatum deficiat: extenuamus
abstinentiâ, ne nos repletum præmat. Vegetamus
hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat: sed
citius hoc collocando sistimus, ne ipsa sua vegeta-
tione succumbat. Adjumentis hoc vestium tegi-
mus, ne frigus interimat: & quæ sita adjumenta
projicimus, ne calor exurat. Tot igitur diversita-
tibus occurrentes, quid agimus, nisi corruptibili-
tati servimus: ut saltem multiplicitas impensè ob-
sequi corpus sustineat, quod anxietas infirmæ mu-
tabilitatis gravat? Unde bene per Paulum dicitur:
[Vanitati enim subiecta est creatura non volens, sed
propter eam qui subiecit eam in spe: quia & ipsa
creatura liberabitur a servitute corruptionis, in liber-
tatem gloria filiorum Dei.] Vanitati quippe creatura

A non volens subditur: quia homo, qui ingenitæ con-
stantiæ statum volens deseruit, pressus iustæ morta-
litate pondere, nolens mutabilitatis suæ corruptio-
ni servit. Sed creatura hæc tunc a servitute corru-
ptionis eripitur, cum ad filiorum Dei gloriam in-
corrupta resurgendo sublevarur. Hic itaque electi
molestiâ vinciti sunt: quia adhuc corruptionis suæ
pœnâ deprimuntur. Sed cum corruptibili carne
exuimur, quasi ab his, quibus nunc astringimur,
molestiæ vinculis relaxamur. Præsentari namque
jam Deo cupimus, sed adhuc mortalis corporis ob-
ligatione præpedimur. Jure ergo vinciti dicimur:
quia adhuc incessum nostri desiderij ad Deum liberum
non habemus. Unde bene Paulus æterna de-
siderans, sed tamen adhuc corruptionis suæ sarcina
portans, vincitus clamat: *Cupio dissolvi, & esse
cum Christo.* Dissolvi enim non quereretur, nisi se
proculdubio vincitum videret. Hæc autem vincu-
la, quia certissimè rumpenda in resurrectione con-
spexerat, jam quasi rupta, gaudebat. Propheta,
cum diceret: *Dixisti vincula mea, tibi sacrificabo
hostiam laudis.* Contempletur itaque sanctus vir,
quòd conversos peccatores lux interna recipiat, &
dicat: [Ibi impij cessaverunt à tumultu.] Contem-
pletur, quòd sancti viri desiderij exercitatione fa-
tigati, altius in illo intimo sinu requiescant, & di-
cat: [Et ibi requieverunt fessi robore.] Contem-
pletur, quòd cunctis simul corruptionis suæ vinculis
absoluti, ad illa libertatis gaudia incorrupta perve-
niant, & dicat: [Et quondam vinciti pariter sine mo-
lestia.] Bene autem dicitur, *Quondam vinciti:* quia
dum illa semper præsens læticia cernitur, omne
quod erit & defluit, quasi præteritum jam videtur.
Dum enim rerum finis attenditur, omne quod
præterit, quasi jam fuisse pensatur. Sed omnes hi,
quos illuc quies interna suscipiet, hic * in terra
quid egerint, narret. Sequitur:

*Quòd diabolus exactor intelligatur, & quòd in parvis
& magnis, servus & liberis secundum distinctionem
meritorum, accipienda sit in retributione sancto-
rum, distinctio dignitatum.*

CAPUT XXXI.

[Non exaudierunt vocem exactoris.] Quis alius
debet nomine exactoris intelligi, nisi importu-
nus ille persuasor, qui humano generi semel dece-
ptionis nummum contulit, & adhuc quotidie expe-
tere mortis debitum non desistit? Qui in paradiso
homini peccanti pecuniam commodavit: sed ini-
quitate crescente, hanc quotidie cum usuris exigit.
De quo exactore in Evangelio Veritas dicit: *Et ju-
dex tradet te exactori.* Hujus igitur exactoris vox, &
est tentatio miseræ suggestionis. Audimus autem
vocem exactoris, cum ejus tentatione pulsamur;
sed non exaudimus, si pulsanti resistimus. Audit enim,
qui tentationem sentit: exaudit verò, qui
tentationi consentit. Dicatur itaque de iustis:
[Non exaudierunt vocem exactoris:] quoniam
suggestionem ejus etsi audiunt, quia tentantur;
non exaudiunt, quia consentire contemnunt. Sed
quia quod valde mens amat, etiam in sermone sæ-
pius replicat: beatus Job, qui internæ pacis fre-
quentiam diligens conspicit, descriptioni ejus ite-
rum inferuit, dicens: [Parvus & magnus ibi sunt:
& servus liber à domino suo.] Quia in hac vita nobis
est discretio operum, erit in illa proculdubio discre-
tio dignitatum: ut quo hic alius alium merito supe-
rat, illic alius alium retributione transcendat. Unde
in Evangelio Veritas dicit: *In domo Patris mei man-
siones multe sunt.* Sed in eisdem multis mansionibus
erit aliquo modo ipsa retributionum diversitas con-
cors: quia tanta vis amoris in illa pace nos sociat,
ut quod in se quisque non acceperit, hoc se accep-
tasse in alio exultet. Unde & non æquè laborantes

in vinea, æquè cuncti denarium sortiuntur. Et quidem apud Patrem mansiones multe sunt; & tamen eundem denarium dispares laboratores accipiunt: quia una cunctis erit beatitudo lætitiæ, quamvis non una sit omnibus sublimitas vitæ. Parvum & magnum in hac luce conspexerat, qui ex voce capitibus dicebat: *Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur.* Parvum & magnum conspexerat, cum dicebat: *Benedixit omnes timentes se Dominus, pusillos cum maioribus.* Bene autem subditur: [*Et servus liber à domino suo.*] Scriptum quippe est: *Omnis qui peccat, servus est peccati:* quia nimirum quisquis se pravo desiderio subjicit, iniquitatis dominio dudum libera mentis colla supponit. Sed huic dominio contradicimus, cum iniquitati quæ nos ceperat, reluctamur: cum consuetudini violenter resistimus, & desideria perversa calcantes contra hanc jus nobis libertatis ingenitæ vindicamus: cum culpam pœnitendo percutimus, & maculas fordidum sletibus lavamus. Plerumque autem jam mens quidem quod se perversè egisse meminit, deplorat: jam pravè acta non solum deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit: & tamen dum eorum quæ egit, reminiscitur, graviter judicii pavore terretur. Jam se perfectè convertit, sed adhuc se perfectè in securitatem non erigit: quia dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spem formidinemque sollicita trepidat: quia iudex justus veniens, quid de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Nam quam prava commiserit, meminit: sed an commissa dignè deflexerit, nescit: ac ne adhuc culpæ immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit. Et plerumque culpam jam veritas relaxat, sed mens afflicta adhuc de venia, dum valde sibi est sollicita, *formidat. Servus ergo hic jam fugit dominum, sed liber non est: quia peccatum suum homo jam corrigendo & pœnitendo deserit, sed tamen adhuc districtum iudicem de ejus retributione pertimescit. Ibi ergo servus à domino liber erit, ubi jam de peccati venia dubietas non erit. Ibi jam securam mentem culpæ suæ memoria non addicit, ubi non sub reatu animus trepidat, sed de ejus indulgentia liber exultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui memoria tan-

Ps. 138. b

Ps. 113. c

1 Joan. 8. e

* al. trepidat

A gitur, ereptum se unde gratulatur? Aut quomodo largitori gratias refert de venia quam accepit, si interveniente oblivione transactæ nequitia, pœnæ se esse debitorem nescit? Neque enim neglectè prætereundum est quod Psalmista ait: *Misericordias tuas Domine in æternum cantabo.* Quomodo enim Dei misericordias in æternum cantat, qui se fuisse miserum ignorat? Et si miseriæ transactæ non meminit, unde largitori misericordiæ laudes reddit? Sed rursus querendum est, quomodo electorum mens perfectæ esse in beatitudine poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? Aut quomodo perfectæ lucis clarescit gloria, quam reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nunc tristitiam læti reminiscimur, ita tunc, transactæ nequitia sine læsione nostræ beatitudinis recordamur. Plerumque enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores præteritos sine dolore reducimus: & quò ægros nos recolimus, eò nos incolumes plus amamus. Erit ergo & in illa beatitudine culpæ memoria, non quæ mentem polluat, sed quæ nos arctius lætitiæ astringat: ut dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, & debitorem se medico verius intelligat, & eò magis acceptam salutem diligit, quò molestiæ meminit, quam evasit. In illa itaque lætitiæ sic tunc sine tædio mala nostra conspiciamus, sicut nunc in luce positi, sine ulla cordis caligine animo tenebras videmus: quia est obscurum est quod mente cernimus, de judicio est hoc luminis, non de passione cæcitat. Et in æternum ergo laudes misericordiæ largitori nostro referimus, & nequaquam *miseria conscientia gravamur: quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus, & numquam erit quod corda laudantium de transactis iniquitatibus polluat, & semper erit quod hæc ad laudem liberatoris accendat. Quia ergo internæ lucis requies sic in se magnos sublevat, ut tamen parvulos non derelinquat, dicatur rectè: [*Parvus & magnus ibi sunt.*] Quia autem sic ibi conversi peccatoris animus culpæ suæ memoriæ tangitur, ut tamen nulla ejusdem memoriæ confusione deprimatur, congruè subjungitur: [*Et servus liber à domino suo.*]

Ps. 138. b

* al. misericordia

Libri quarti Moralium finis.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS, IN BEATVM JOB LIBER QVINTVS.

Quid sit, quod in hac vita nonnunquam bonis male sit, & malis bene.

CAPUT PRIMUM.

CUM valde occulta sint iudicia divina, cur in hac vita nonnunquam bonis sit malè, & malis bene: tunc occultiora sunt, cum & bonis hic bene est, & malis malè. Nam cum bonis hic malè est, & malis bene, hoc fortasse deprehenditur: quia & boni, si qua deliquerunt, hic recipiunt, ut ab æterna plenius damnatione liberentur: & mali bona, quæ pro hac vita faciunt, hic inveniunt, ut ad sola in posterum

tormenta pertrahantur. Unde & ardenti in inferno diviti dicitur: *Memento fili, quia recepsi bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.* At cum bonis hic bene est, & malis malè, incertum valde est, utrum boni idcirco bona accipiant, ut provocati ad aliquid melius crescant; an iusto latentique iudicio hic suorum operum remunerationem percipiant, ut à præmiis vitæ sequentis inanescant: & utrum malos idcirco adversa feriant, ut ab æternis suppliciis corrigendo defendant; an hic eorum pœna incipiat, ut quandoque complenda eos ad ultima gehennæ tormenta perducat. Quia ergo inter divina iudicia gravi incertitudinis suæ caligine humana mens

Luc. 16. d